

Міністерство освіти і науки України
Національний університет “Острозька академія”
Навчально-науковий центр заочно-дистанційного навчання

Кваліфікаційна робота
на здобуття освітнього ступеня магістра
на тему:

“Методика організації самостійної роботи студентів I курсу
гуманітарних спеціальностей до занять англійської мови”

Виконала студентка VI курсу, групи
МА-2

Галузь знань **03 Гуманітарні науки**
Спеціалізація **035.04 Германські мови**
та література (переклад включно)

Освітньо-кваліфікаційної програми
“**Германські мови та література**
(переклад включно), перша –
англійська”

Андрієвська Ірина Юріївна

Науковий керівник – *доктор*
педагогічних наук, професор

Жуковський Василь Миколайович

Рецензент –

Острог, 2020

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3-6
РОЗДІЛ I: РОЛЬ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ ДО ЗАНЯТЬ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.....	7-31
1.1 Визначення терміну «самостійна робота» науковцями....	7-12
1.2 Місце самостійної роботи під час організації навчального процесу студентів I курсу	12-25
1.3 Труднощі організації самостійної роботи студентів.....	25-31
РОЗДІЛ II: МЕТОДИ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ У ПІДГОТОВЦІ ДО ЗАНЯТЬ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.....	32-52
2.1 Принципи організації самостійної роботи студентів.....	32-42
2.2 Методи організації самостійної роботи студентів.....	42-52
РОЗДІЛ III: ПРАКТИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ СТУДЕНТАМ I КУРСУ ГУМАНІТАРНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ДО ЗАНЯТЬ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ.....	53-68
3.1 Рекомендації студентам I курсу щодо підготовки до занять з англійської мови.....	53-59
3.2 Рекомендації студентам I курсу щодо роботи з літературою та онлайн-ресурсами.....	59-68
ВИСНОВКИ.....	69-73
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	74-79

ВСТУП

Актуальність магістерської роботи полягає в тому, що вивчення іноземної мови є одним із важливих компонентів у процесі навчального процесу вищої школи. Знання іноземної мови нині є не стільки перевагою, а скільки вимогою теперішнього часу. Зокрема, знання мови тепер не лише є певним привілеєм, але й інструментом для досягнення подальших успіхів в професійній сфері. В сучасному світі завдяки науково-технічному прогресу від майбутнього спеціаліста вимагають не лише документ про здобуття вищої професійної освіти, але й додаткові навички та уміння, такі, як знання мов. Тому, оволодіння іноземною мовою, зокрема, й англійською, є досить актуальним на сьогодні.

Важливу роль в процесі оволодіння англійською мовою займає правильно організована самостійна підготовка. Вміння ретельно та систематично організувати власну роботу є досить кропітким, часомістким процесом, оскільки потребує докладання значних зусиль та часу. Особливо важливу роль така організація відіграє для «вчорашніх» школярів – студентів-першокурсників гуманітарних спеціальностей. Перш за все, це залежить від браку досвіду у самостійній роботі. Студенти I курсу можуть не мати потрібних вмінь та навичок для організації такого виду діяльності та в результаті мати ряд труднощів, які тануть на заваді продуктивної самоосвіти.

Особливими рисами методів організації самостійної роботи є формування вмінь взаємної роботи студентів та врахування індивідуальних особливостей кожного. Описані нижче методи самостійної роботи широко використовуються викладачами у вищих навчальних закладів під час проведення лекційних та практичних занять. Вони дають можливість використовувати досить обмежений час, виділений на навчання та вивчення іноземної мови, при цьому поєднувати виконання завдань під час занять та самостійну поза аудиторну роботу. Методи самостійної роботи не лише сприяють розвитку самостійності та організаторських здібностей студентів,

але й допомагають виявляти здібності у командній та індивідуальній роботах, уміння слухати інших та виражати власну позицію.

Слід зазначити, що ефективно сформована методика організації самостійної роботи студентів сприятиме поглибленню і розширенню знань, формуванню інтересу до пізнавальної діяльності, оволодінню прийомами процесу пізнання, розвитку пізнавальних здібностей. Студент повинен усвідомлювати доцільність своєї діяльності, під час якої він виконує самостійну роботу. Незважаючи на ряд труднощів, з якими часто стикаються студенти-першокурсники, перші успіхи можуть з'явитися одразу при правильному плануванні власної роботи.

Об'єктом дослідження є процес навчання англійської мови у вищому навчальному закладі.

Предмет дослідження – процес організації самостійної роботи студентів I курсу гуманітарних спеціальностей до занять англійської мови.

Метою роботи дослідження є обґрунтувати значення самостійної роботи студентів в процесі підготовки до занять англійської мови; визначити найбільш ефективні методи самостійної підготовки студентів.

Для досягнення поставлення мети необхідно вирішити **такі завдання:**

- проаналізувати роль та значення самостійної роботи у працях вітчизняних та зарубіжних дослідників;
- дослідити загальну характеристику самостійної роботи студентів;
- дослідити загальні характеристики методів організації самостійної роботи студентів;
- виявити найбільш ефективні методи самостійної підготовки студентів;
- проаналізувати найбільш поширені труднощі, з якими найчастіше стикаються студенти-першокурсники під час організації самостійної роботи;
- скласти практичні рекомендації студентам I курсу щодо самостійної підготовки до занять англійської мови.

Під час написання магістерської роботи використовували такі **методи дослідження**:

- аналіз наукової літератури з досліджуваного питання;
- метод класифікації, відбору, порівняння та систематизації теоретичного матеріалу;

Теоретико-методологічна основа дослідження. Великий внесок у дослідження проблем організації самостійної роботи студентів зробили наступні вітчизняні вчені та науковці: П.Підкасистий та його праця «Педагогіка» [23], В. Ортинський та його праця «Педагогіка» [22]. Також, важливим здобутком у сфері самостійної роботи студентів є статті Н. Безлюдної «Самоосвіта в процесі професійної діяльності майбутнього педагога» [1], В. Бурака «Самостійність навчання як сучасний дидактичний принцип» [2], О. Гурської «Місце та роль самостійної роботи студентів у навчальному процесі» [8], О. Кохан «Формування іншомовної комунікативної компетентності студентів шляхом використання комунікативної методики» [11], В. Лучкевич «Організація самостійної роботи студентів у процесі навчання іноземної мови у вищій школі» [14], О. Малиновської «Шляхи підвищення ефективності процесу вивчення іноземних мов студентами немовних вищих навчальних закладів» [15], У. Науменка «Інноваційні методи навчання англійської мови у вищій школі в умовах модернізації» [18], Л. Олійник «Інноваційні технології викладання іноземних мов» [21], С. Рибак «Сутність і структура самостійної навчальної діяльності студентів» [26], Л.Фоміної та Т.Скорбач «Самостійна робота як один із аспектів реалізації моніторингу якості навчання студентів медичних університетів» [29], посібник І. Сидоренко «Самостійна робота студентів вищих навчальних закладів та її методика» [30], С. Щевченко та І.Кривонос «Самостійна робота у немовному закладі вищої освіти під час вивчення іноземної мови» [34], М. Шевчук «Проблеми управління самостійною роботою студентів вищих навчальних закладів» [35], О. Шумського «Шляхи активізації самостійної роботи студентів» [36] та інші.

Практичне значення дослідження полягає в тому, що дослідження може бути використане під час підготовки до занять англійської мови, з методики викладання іноземних мов у процесі підготовки до написання курсових і дипломних робіт, під час проходження студентами педагогічної практики.

Структура магістерської роботи. У відповідності до поставленої мети та завдань дослідження визначено структуру роботи. Магістерська робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаної літератури.

У вступі охарактеризовано тему, розкрито актуальність, об'єкт, предмет, методи та завдання роботи.

У першому розділі висвітлено роль та значення самостійної роботи під час підготовки до занять англійської мови.

У другому розділі визначені основні методи організації самостійної роботи студентів

У третьому розділі подано практичні рекомендації студентам I курсу гуманітарних спеціальностей щодо самостійної підготовки до занять англійської мови

У висновках підсумовано результати проведеного дослідження.

У списку використаних джерел подано літературу, на основі яких було здійснено дослідження.

РОЗДІЛ І

РОЛЬ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ ДО ЗАНЯТЬ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

1.1 Визначення терміну «самостійна робота» науковцями

Самостійна робота студента є невід'ємною частиною організації навчального процесу у цілому. Вона є досить ефективною на сьогодні, оскільки розвиває мовленнєві, навчальні та професійні компетенції. Проблемою організації самостійного навчання свого часу займалися такі науковці як А.Алексюк, Ю.Бабанський, В.Бондар, В.Козакова, І.Лернер, О.Мороз, П.Підкасистий, В. Сластьонін, Л. Спірін, Л.Сущенко, М.Шкіль, О. Ярошенко, М.Дяченко. Необхідність більшої самостійності у навчальному процесі визнавали ще в далеку давнину, коли зростав розвиток самоосвіти та саморозвитку [6, 285].

В сучасному світі завдяки науково-технічному прогресу розвиток освіти постійно оновлюється та змінюється. Це також стосується і вивчення іноземних мов. Зокрема, законодавчими актами України підтверджується профіль потреб у знанні іноземних мов в бік варіативності, багатофункціональності та багатомовності [17]. Всі ці події впливають на акцент вивчення іноземної мови – від поняття «вивчити мову на все життя» до поняття «бути здатним та готовим вивчати мову та зарубіжну культуру в різних цілях протягом всього життя». Таким чином, оволодіння іноземної мови передбачає собою вміння самостійно працювати, вдосконалювати власні мовні навички протягом усього життя, збагачувати власний словниковий запас та в подальшому використовувати мову як інструмент для досягнення власної мети [17].

Організація навчального процесу у вищих навчальних закладах у рамках Болонського процесу підвищила вимоги до студентів як майбутніх професіоналів. Основним завданням вищого навчального закладу постає формування конкурентоспроможного фахівця на ринку праці, який повинен

нестандартно мислити, самостійно виконувати різні знання, демонструвати власні креативні ідеї та реалізувати свої творчі задуми [8].

Будь-яка освіту можна досягти лише шляхом самовдосконалення та самоосвіти, тому що саме вона забезпечує ріст професійних навичок [10]. Крім того, самостійна робота вчить нас творчо мислити та нестандартно реагувати у різних несподіваних ситуаціях. Зважаючи на підвищення вимог до майбутнього спеціаліста, зростає і роль іноземної мови.

Самостійна робота включає в себе різноманітні види колективної та індивідуальної діяльності студентів під час аудиторних занять та поза аудиторний період під безпосереднім керівництвом викладача, який дає завдання, контролює їх виконання та надає консультації у разі виникнення проблем [8].

Дослідники по-різному дають визначення терміну «самостійна робота», її класифікації, видів та форм. Зокрема, П. Підкасистий дає наступне визначення самостійної роботи як «засобу організації та виконання визначеної пізнавальної діяльності: формує в них на кожному етапі його руху від незнання до знання необхідний об'єм і рівень знань, навичок та вмінь, для вирішення певного класу пізнавальних задач і відповідного переходу від нижчого до вищого рівня розумової діяльності; виробляє в особи психологічну установку на самостійне систематичне поповнення своїх знань і вироблення умінь орієнтуватись в потоці наукової інформації під час розв'язування нових пізнавальних задач; є найважливішою умовою самоорганізації і самодисципліни в оволодінні методами пізнавальної діяльності; є найважливішою зброєю педагогічного керівництва і управління самостійною пізнавальною діяльністю в процесі навчання» [23, 149].

В. Ортинський зазначав у своєму дослідженні, що важливу роль в організації навчальної діяльності відіграють «раціональні засоби: методи організації самостійної роботи, умови праці, режим дня, техніка праці та ін.» [22, 249]. Крім того, дослідник дотримується думки, що основну частину у формуванні навичок самостійної роботи становить методика роботи під час

лекційного заняття та відпрацювання лекцій. Саме уміння слухати і конспектувати лекції формує подальші уміння сприймати, усвідомлювати отриману інформацію, систематизувати та групувати знання та врешті-решт осмислювати матеріал в процесі самостійного опрацювання [20, 252].

Дослідниця І.Сидоренко дотримується думки, що самостійна робота студента є внутрішньо мотивованою, цілеспрямованою та організованою самим суб'єктом навчальним процесом, метою якої є оволодіння новими знаннями, розвиток нових умінь та навичок. Тому, такий вид діяльності потребує на кожному етапі високого рівня самосвідомості, рефлексивності, самодисципліни та відповідальності. Під час самостійної роботи у студента повинні виявлятися такі риси як адекватна мотивація, самостійність, цілеспрямованість, самоконтроль, самоорганізованість, та інші особистісні і суб'єктивні якості [30].

Дослідник Я. Коменський присвятив власні дослідження проблемам, які пов'язані з організацією та практикою залучення людини до самостійної діяльності. Натомість французький дослідник Жан-Жак Руссо вважав, що учні повинні самостійно здобувати знання із дійсності. Науковець К.Ушинський рекомендував зосередити увагу на поступовому привчанні особи до розумової діяльності, оскільки «людина, що має звичку до розумової праці, сумує без такої праці, шукає її та знаходить на кожному кроці» [6, 285-286].

Дослідниця Н. Безлюдна розглядає наступні підходи для визначення поняття самоосвіти, а саме: самоосвіта є цілеспрямованою, планомірною, самостійною роботою людини над підвищенням своєї професійної майстерності. Також, самоосвіта являє собою професійну функцію, а її головною метою є підвищення ефективності професійної діяльності. Крім того, самоосвіта є процесом цілеспрямованого і систематичного самовдосконалення, саморозвитку особистості та її діяльності [1].

Вміння правильно організувати самостійну роботу відіграє має досить вагомим значення, оскільки навчальний матеріал краще засвоюється, а навички

пізнавальної діяльності формуються інтенсивніше. Однак, незважаючи на ряд переваг, самостійна робота викликає найбільше труднощів. Зокрема, це стосується студентів-першокурсників, які не в змозі правильно організувати свою самостійну роботу через нестачу досвіду та вмінь [10, 49].

Самостійна робота буде ефективною лише в тому разі, якщо студент буде виробляти в собі вміння та навички працювати без сторонньої допомоги та здатність розв'язувати наступні завдання: усвідомлювати і формулювати проблеми і завдання навчального матеріалу, визначати цілі і складати план щодо їх досягнення, аналізувати прийняті рішення, контролювати та оцінювати власні результати, ставити нові цілі і завдання, спрямовані на подальше вдосконалення тощо [4].

Самостійна робота в процесі отримання нових знань проявляється лише завдяки власній наполегливості, з появою внутрішньої потреби у знаннях, пізнавальних інтересів та захопленості. Таким чином, самостійності як такої неможливо навчитися, її можна лише формувати у процесі власної діяльності завдяки власній наполегливості та старанням. Самостійна робота у підготовці до занять з іноземної мови має на меті оволодіння складними вміннями і навичками бачити зміст та мету роботи, організовувати власне самостійне навчання, вміння нестандартно підходити до ситуації, мислити креативно, мати творчі підходи до вирішення поставлених завдань, розвивати власні пізнавальні та розумові властивості. Варто зазначити, велика частка студентів виявляють свідомість і волю, ті навички та вміння, які є дуже необхідними для правильної організації власної самостійної роботи. [6, 288].

Дослідник О. Грищенко виділив головні підходи до визначення поняття «самостійна робота», основою якої є різні ознаки. Зокрема, до переліку зовнішніх ознак студентів в процесі самостійної підготовки входять уміння планувати свою роботу, підготовка робочого місця для виконання певних завдань, виконання завдань без неопосередкованої допомоги викладача та оцінка результатів роботи. На другому місці стоять постійний самоконтроль студентів за виконанням та результатами власної роботи та постійне

вдосконалення власних навичок роботи. На третьому місці знаходяться наявність пізнавальної та практичної задачі, питання, проблемної ситуації, яка спонукає студентів до самостійної інтелектуальної діяльності, що потребує розумових, вольових та фізичних зусиль.

Вияв студентами самостійності та креативності в процесі вирішення поставлених перед ними завдань займають четверту позицію. На різних етапах навчального процесу самостійність студентів може проявлятися різними способами, зокрема, від простого відтворення та виконання поставлених завдань, що ґрунтуються на детальному поясненні та вказівках викладача, до самостійної творчої діяльності.

На п'ятому місці знаходяться введення у завдання для самостійної роботи повноцінного в освітньому, виховному та логічному планах матеріалу. Засвоєння даного матеріалу повинно якомога краще сприяти загальному розвитку особистості студента, оволодінню прийомами розумової діяльності, самоосвіті та творчості. Самостійна робота, як будь-яка діяльність, складається з окремих елементів – зовнішніх та внутрішніх. До першої категорії належать завдання, джерела знань та прийоми навчальної роботи. До другої категорії входять минулі знання та досвід, власні мотиви діяльності та мисленнєва діяльність. Ці елементи взаємопов'язані, тому цей факт необхідно враховувати в організації самостійної роботи студентів. Виконуючи різноманітні самостійні завдання, студенти навчаються не просто оброблювати інформацію, але й зможуть виділяти головне й другорядне, аналізувати здобуті знання, що є так важливим для студентів-початківців. Однак, слід пам'ятати, що всі вміння реалізуються комплексно та у взаємозв'язку, а не окремо одне від одного. Тому, цей факт потрібно враховувати в організації самостійної роботи. Кожен із елементів вирішує як специфічні завдання самостійної роботи, так і загальні завдання навчання і розвитку студентів [6, 287-288].

Тому, як можна побачити, самостійна робота є найважливішим компонентом навчального процесу, який має на меті поєднання різних видів

індивідуальної та групової навчальної діяльності, що здійснюється впродовж занять в університеті та поза ним водночас без участі викладача та під його безпосереднім керівництвом. У контексті сучасної парадигми навчання самотійна робота переважає серед інших видів навчальної діяльності студентів та дозволяє розглядати знання як об'єкт власної діяльності студента. Пізнавальна діяльність студентів у процесі виконання самотійної роботи характеризується високим рівнем самотійності та активності, являється залученням суб'єкта до творчої діяльності [5].

1.2 Місце самотійної роботи під час організації навчального процесу студентів I курсу

Самотійна робота у вищому навчальному закладі має на меті покрокове засвоєння та оволодіння нового матеріалу, його закріплення, застосування на практиці та повторення. Ефективність самотійної роботи перш за все залежить від її організації, змісту, взаємозв'язку та характеру завдань у даному виді самотійної роботи та результатів її виконання. Таке розуміння сутності самотійної роботи дозволяє враховувати зовнішню та внутрішню сторони цього поняття. З одного боку, самотійна робота розглядається як педагогічний засіб організації та управління самотійною діяльністю студента в навчальному процесі, з іншого боку – це специфічна форма навчально-наукового пізнання [5].

Самотійна робота являє собою важливий елемент у навчальному процесі. Він має на меті поєднання різноманітних видів індивідуальної та колективної навчальної діяльності, що здійснюється в процесі аудиторних і поза аудиторних занять як без контролю викладача, так і під його безпосереднім контролем. У сучасному світі збільшення обсягу самотійної роботи, її ролі та функцій, повністю зумовлює зміну формату відносин між викладачем та студентом як між двома рівними суб'єктами навчально-освітнього процесу, а також формує у студентів уміння та навички самотійно вирішувати питання щодо правильної організації самотійної роботи, її грамотного планування та контролю за своєю навчальною

діяльністю. Таким чином, самостійна робота студента виховує у ньому такі риси характеру, як самостійність, стійкість, наполегливість та креативність [16].

Загалом, організація самостійної роботи має на меті систематизацію та закріплення отриманих теоретичних знань і практичних умінь студентів. Крім того, самостійне навчання передбачає поглиблення та розширення теоретичних знань, формування умінь та навичок у роботі з основною та додатковою літературою. Також, такий вид діяльності має на меті формування самостійності мислення, здібностей до саморозвитку, самовдосконалення та самореалізації.

Першочерговими завданнями самостійної роботи студентів є навчити студентів самостійно працювати з літературою, творчо сприймати навчальний матеріал і осмислювати його, сформувати навички щоденної самостійної роботи з метою одержання та узагальнення знань, умінь і навичок [19].

Самостійна робота студентів потребує чіткої системи планування, організації й певного керування (обсяг завдань, типи завдань, методичні рекомендації щодо їхнього виконання, аналіз передбачуваних труднощів, перевірка та оцінювання виконаних робіт), що сприяє підвищенню якості навчального процесу. Механізмом навчальної мотивації є вдале формулювання викладачем цілей і завдань навчальної діяльності в умовах професійної спрямованості, які мають прийняти студенти і спрямувати свою діяльність на їх досягнення. В цій роботі важливе значення має правильна організація педагогічної взаємодії між викладачами і студентами [19].

Основною формою самостійної роботи студента є вивчення конспекту лекцій, рекомендованої літератури, активна участь у практичних заняттях. Самостійна робота студента — це область, яка важко контролюється ззовні і вимагає самоконтролю, самоорганізації та арсеналу нових знань і прийомів роботи. Аудиторна та самостійна робота студента — це два взаємопов'язаних

етапи накопичення знань і набуття професійних навичок. Серед студентів поширеною є думка, що необов'язково відвідувати лекції та семінари, а можна надолужити пропущене у період підготовки до заліків та іспитів. Незважаючи на наявність підручників, навчальних посібників та іншої наукової літератури, студент повинен зрозуміти, що знання, отримані безпосередньо від викладача, хоча і обмежені за обсягом, носять спрямований, інтегрований і сучасний характер. Безпосереднє, аудиторне спілкування з викладачем значно полегшує студенту його самостійну підготовку. Розглядаючи питання самостійної роботи студентів, зазвичай мають на увазі в основному позааудиторну роботу — на консультаціях з навчальних питань, в ході творчих контактів, при ліквідації заборгованостей, при виконанні індивідуальних завдань та інше [19].

Досить важливу роль в процесі організації самостійної роботи студента відіграє діяльність викладача, який, спираючись на індивідуальний підхід, контролює увесь процес роботи. Зокрема, до переліку завдань викладача можна віднести:

- створення позитивного емоційного фону занять, який налаштовуватиме студентів на роботу;
- надання допомоги викладачем у вигляді планових консультацій;
- застосування різноманітних форм роботи (індивідуальна або колективна);
- розробка різноманітних завдань залежно від рівня складності;
- індивідуалізація навчальних завдань;
- здійснення систематичного контролю за виконанням самостійної роботи [19].

Підготовка спеціалістів вищої кваліфікації має бути спрямована на формування здатності до самостійної творчої діяльності. Ця робота повинна носити систематичний, а не епізодичний характер. Процес навчання повинен бути організований таким чином, щоб самостійне навчання студентів могло реалізуватися на всіх етапах. Зокрема, безпосередньо під час аудиторних

занять та в позааудиторний період, коли студент повинен виконувати домашні завдання має змогу займатися науковими дослідженнями, працювати над контрольними та курсовими роботами, працювати з літературою тощо [19].

В сучасному світі, зважаючи на науково-технічний прогрес, дедалі популярнішою стає тенденція зменшення навантаження під час роботи безпосередньо на заняттях та збільшення частки самостійної роботи і зростання ролі самостійної роботи студентів. Це, в свою чергу, може свідчити про суттєвий перегляд організації навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах, який має будуватися так, щоб розвивати вміння вчитися, формувати у студента здатності до саморозвитку, творчого застосування отриманих знань, способів адаптації до професійної діяльності у сучасному світі. Співвідношення часу, що відводиться на аудиторну й самостійну роботу, в усьому світі становить 1:3,5. Таке співвідношення ґрунтується на величезному дидактичному потенціалі цього виду навчальної діяльності студентів [19].

Навчання буде результативнішим, якщо воно ґрунтується на принципах, які активізують і вмотивовують пізнавальну діяльність студентів, тобто посилюють професійну спрямованість навчання, розвивають наукову та науково-дослідницьку самостійність студентів під час вивчення дисципліни в аудиторний та в поза аудиторний час. Самостійну роботу студентів потрібно детально планувати й організовувати у поєднанні з іншими формами навчання. Тобто, слід більш ретельно вибирати зміст та обсяг навчального матеріалу для самостійного опрацювання студентами. Важливу роль відіграє методично правильна організація роботи студента в аудиторії та поза нею.

Важливим є забезпечення студента необхідними методичними матеріалами з метою перетворення процесу самостійної роботи в процес творчий. Самостійна робота, головним чином, повинна ставити за мету розширення, закріплення й удосконалення знань і вмінь, які студент здобуває

під час традиційних аудиторних занять, а також сприяти розвитку творчого потенціалу студента [16].

Самостійна робота студентів сприяє формуванню самостійності, ініціативності, дисциплінованості, точності, почуття відповідальності, необхідних майбутньому фахівцю у навчанні і професійній діяльності. Однак, важливо пам'ятати про роль викладача в процесі організації самоосвіти. Сучасний викладач повинен бути універсальним, компетентним та мобільним. Він не повинен спиратися лише на одне джерело та літературу. Нині студенти прагнуть бачити у викладачі вищої школи того, хто здатний до діалогу зі студентом, досвідчену людину, того, хто викладає не за конспектом, а спирається на свій досвід, хто переконливо аргументує свою позицію по кожному дискусійному питанню, приводячи і аналізуючи приклади з практики; того, хто займає не тільки позицію контролера по відношенню до засвоєння навчального матеріалу, а й виконує важливу роль наставника молоді (він усвідомлює, що виховувати одними тільки словами не можна); того, хто орієнтується в просторі Інтернету і може дати пораду, який матеріал «скачати» і вивчити, а на який не варто витратити час; того, хто допоможе бажаючим студентам зробити перші кроки в науку. Виходячи з того, що в процесі навчання викладач здійснює функцію стимулювання, самостійна робота студента має велике значення в психологічному плані, так як зумовлюється психологічними особливостями людини, що виявляється в бажанні особистості отримати оцінку результатів своєї діяльності, зокрема навчальної [28, 115-116].

Самостійне навчання студентів забезпечується всіма навчально - методичними засобами, необхідними для вивчення іноземної мови. Зокрема: підручниками, навчальними та методичними посібниками, конспектами лекцій, навчально-лабораторним обладнанням, інтерактивними навчально-методичними комплексами дисциплін, електронно-обчислювальною технікою тощо. Студентам також

рекомендується для самостійного опрацювання відповідна наукова література та періодичні видання [26].

Методичне забезпечення самостійної роботи студентів повинне передбачати й засоби самоконтролю (тести, пакет контрольних завдань тощо). Самостійна робота студента над засвоєнням навчального матеріалу з конкретної навчальної дисципліни може виконуватися у бібліотеці, навчальних кабінетах і лабораторіях, комп'ютерних класах, а також у домашніх умовах.

Саме від викладача залежить обсяг та зміст самостійної роботи, оскільки він повинен узгоджувати її з іншими видами навчальної діяльності, розробляти методичні засоби проведення поточного та підсумкового контролю, здійснювати діагностику якості самостійної роботи студента (як правило, на індивідуальних заняттях), аналізувати результати самостійної навчальної роботи кожного студента [26].

Система контролю самостійної роботи студентів складається із ретельного планування, її детальної організації, безпосереднє або опосередковане керівництво з боку викладача, постійний контроль за покроковими і остаточними результатами самостійної роботи студентів, а також своєчасне інформування студентів щодо оцінювання результатів їх самостійної роботи та внесення відповідних корективів у її організації.

Самостійну роботу студентів можна класифікувати за різними критеріями.

1. Зважаючи на час та місце проведення, а також характер контролю з боку викладача та способи здійснення контролю за її результатами виокремлюють:

- самостійну роботу студентів під час аудиторних занять;
- позааудиторну самостійну роботу;
- самостійну роботу студентів під безпосереднім керівництвом викладача [26].

2. За рівнем обов'язковості самостійна робота може бути:

- обов'язковою, оскільки є передбаченою навчальними планами та робочими програмами. Сюди входить виконання звичайних домашніх завдань, написання та захист курсових та дипломних робіт, а також види завдань, які студенти повинні самостійно виконувати в процесі навчальної ознайомлювальної, виробничої і переддипломної практик;

- бажаною. Сюди відносяться наукова та дослідницька робота студентів, що має на меті самостійне проведення власного дослідження, а також пошук та аналіз наукового матеріалу, виділення головного та другорядного. Крім цього, сюди належать аудиторні потокові та групові заняття, участь у роботі наукового студентського товариства (гуртки, конференції, підготовка доповідей, тез, статей);

- добровільною. Це може бути робота в позааудиторний період, а також участь у різноманітних міжфакультетських, міжвузівських, всеукраїнських олімпіадах, конкурсах, вікторинах.

3. За видами діяльності виділяють:

- навчально-пізнавальну (через мислення, аналіз, синтез тощо);
- професійну (певні конкретні дії студента, які виконують спеціалісти на виробництві).

Самостійну роботу будь-якого виду можна розглядати як цикл, головними етапами якого є підготовчий, основний та завершальний. На кожному етапі циклу повинні реалізовуватися певні, функції управління та самоуправління діяльністю студентів [26].

Сучасні підходи до самостійної підготовки визначають роль викладача як опосередковану через створення умов навчальної діяльності. Тому, педагогіка співробітництва, вважаючи студента суб'єктом системи діяльності, першопочатково висловлює припущення, що найважливішими аспектами студента в самостійній роботі є його вміння свідомо та цілеспрямовано діяти, набувати адекватних кількості та якості виконаних дій результатів [26].

Зокрема, дослідник С.Рибак важливе місце відводить для процесу формування власних цілей та досягнень на підготовчому етапі самостійної роботи. Так, даний етап повинен завершуватися формулюванням поставлених навчальних цілей та завдань, які зможуть забезпечити досягнення орієнтовних та загальних цілей.

Так, до сучасних вимог у процесі формування власних цілей С. Рибак відносить наступні:

1. вимірюваність цілей (можливість оцінки результативності й ефективності навчальної діяльності);
2. існування цілі-образу (психічний компонент результату діяльності, що має вираз у набутті соціального досвіду у період навчання);
3. наявність цілі-задачі (кількісна та якісна характеристика цілі-образу, кінцевий продукт діяльності, оскільки людина просувається до цілі тільки через вирішення проміжних завдань);
4. обов'язковість розробки системи класичних фахових завдань (перелік типових задач, які визначають модель майбутнього професіонала та адекватні їм уміння);
5. обов'язковість розробки системи типових задач за для кожної дисципліни (перелік класичних завдань, які визначають вміння, необхідні для кращого засвоєння дисципліни) та пріоритетність серед них професійно орієнтованих задач;
6. створення задач, спрямованих на розвиток самостійності, розв'язуючи які, студент мав би можливість реалізовувати самостійні дії щодо планування, вибору, створення завдань, реалізації цілей-задач;
7. визначення мінімально прийнятного обов'язкового переліку типових задач із дисципліни, які студент повинен вирішити;
8. обов'язковість забезпечення необхідних умов, котрі забезпечать виконання визначених цілей-задач у самостійній роботі студента (зокрема, забезпечення навчально-методичною літературою);

9. необхідність створення сприятливої атмосфери взаємодопомоги викладача й студента та позитивних емоцій від особистого спілкування [26].

Крім того, важливе місце у процесі формулювання мети і завдань посідають діагностика та моніторинг. Зокрема, головною метою діагностики є отримання чітких уявлень щодо причин, які, з одного боку будуть сприяти і допомагати в процесі досягнення мети, а, з іншого боку, можуть стати на заваді при досягненні бажаних результатів.

Тому, діагностика є своєрідною передумовою для здійснення відповідних функцій в управлінні та самоуправлінні самостійним навчанням. Зокрема, вона є передумовою до формулювання такої важливої функції, як мотиваційна, оскільки саме мотивація є своєрідним двигуном у цілісному процесі самостійної роботи. Без неї самостійне навчання не можливе, та взагалі може бути неефективним, адже мотивація спирається на наміри студентів, їхні цілі. Саме мотивація забезпечує активне прагнення студентів до виконання самостійної роботи.

Як зазначає С. Рибак у своєму дослідженні, американські психологи висловили твердження, що найкращі торговці виходять із викладачів, тому що саме їм доводиться «продавати» найскладніший товар — знання і переконувати студентів та учнів у їх необхідності. Цей процес у торгівлі зветься рекламою, а в дидактиці — мотивацією. Для того, щоб вивчення певної теми було цілком ефективним, у студента повинна виникнути внутрішня потреба у знаннях, вміннях та навичках, що пропонує викладач, а також потяг активно діяти задля їх здобуття. Високий ступінь мотивації студента спричиняє формування мети і його навчання стає активним, незалежним від викладача, переходить у самостійну цілеспрямовану діяльність. Таким чином, мотивація навчання – це сукупність усіх процесів, методів, засобів спонукання студента до навчальної діяльності [26].

Завершує підготовчий етап розроблення плану самостійної роботи. Планування передбачає прогнозування ходу й результатів діяльності. Сутність прогнозування полягає у тому, щоб заздалегідь оцінити можливу

результативність діяльності за наявних, конкретних умов. Механізм передбачення являє собою процес пізнання майбутнього, процес формування плану майбутніх дій, оцінювання їх результатів та наслідків на основі співвіднесення поточних процесуальних та результативних характеристик із минулим досвідом і цілями управління.

Завершальним етапом планування самостійної роботи є своєрідний план, у якому детально описано всі аспекти майбутньої самостійної роботи задля отримання ефективних результатів. Тому, на другому етапі – реалізаційному, на основі даного плану реалізуються організаційна, мотиваційна, інформаційна та контрольна функції.

Організаційна функція пов'язана зі співробітництвом між викладачами і студентами щодо досягнення намічених цілей. «Потрібно навчати так, щоб студент ставав співучасником навчального процесу, щоб він співчував подібно до того, як це відбувається з людиною під час читання цікавих книг, перегляді захоплюючої вистави чи фільму. Це можливо лише при педагогіці співробітництва». Співробітництво є нормальним вирішенням організаційних завдань у сучасних умовах. Але важливою складовою процесу організації самостійної роботи є самоорганізація студентів, що складається з організації робочого місця, режиму праці, послідовності роботи, системності та систематичності роботи, дисципліни праці.

Консультації мають за мету надання педагогічної допомоги студентам в їх самостійній роботі у вивченні іноземної мови, навчального плану, а також при розв'язанні різних завдань теоретичного або практичного характеру. Звичайно консультації пов'язують з лекційними, семінарськими і практичними заняттями, лабораторними роботами, підготовкою до заліків та екзаменів.

Консультації можуть бути обов'язковими, проводитися за бажанням студентів або з ініціативи викладача. Студентів потрібно привчати до думки, що до консультації потрібно готуватися, проробляти конспект, спеціальну

літературу. Не потрібно перетворювати консультацію в „натаскування” студентів, вони повинні сприяти поглибленню знань.

Питання, які вирішуються на консультаціях, можна розділити на чотири групи:

1. зумовлені відсутністю знань, або їх прогалинами;
2. викликані неточними, неадекватними сприйняттями і осмисленням матеріалу;
3. спрямовані на отримання додаткової інформації;
4. проблемні, орієнтовані на обговорення, полеміку.

В сучасних умовах, коли самостійній, індивідуальній роботі студентів надається все більше уваги, роль консультації стає все важливішою, оскільки на ній можна обговорити всі питання, які турбують студента і можуть стати на заваді в процесі самостійного навчання.

Варто зазначити, що під час виконання самостійної роботи необхідно приділяти увагу їх електронним версіям. Методика використання електронних засобів для написання рефератів, курсових, випускних робіт залежить головним чином від технічних навичок, ресурсів і уяви як викладача, так і студентів. Так, студенти повинні вміти:

- використовувати декілька засобів доповнення інформації під час презентації: підкріплювати усний виступ графіками, таблицями, звуковими та графічними образами;
- готувати та розміщувати матеріали на web-сторінках, рецензувати матеріали авторів, наявні в Інтернеті;
- влаштовувати виставки інтернет-матеріалів: беручи за основу музейну та бібліотечну форми виставок, студенти можуть виставляти матеріали на певну тему як у ВНЗ, так і за його межами;
- користуватися курсовим електронним архівом [26].

Інформаційна функція пов'язана з отриманням студентами необхідної інформації, що може або надаватись викладачем, або збиратись студентами самостійно. Контроль за самостійною роботою студентів виконує дві форми:

коригуючу (полягає у своєчасному виявленні помилок) і стимулюючу (є своєрідним зовнішнім поштовхом до діяльності).

Відповідно до цих форм виділяють два види контролю: за процесом і за результатом. Контроль за процесом передбачає пильну увагу за кожним «кроком» виконуваної діяльності. При цьому поточна діяльність порівнюється з еталонною, запрограмованою діяльністю. Контроль за результатами передбачає повну свободу студентів у здійсненні процесу діяльності, але ставить їх перед необхідністю вчасно подати конкретний результат. Такий контроль доцільний щодо самостійної роботи, бо кінцевий її результат завжди відображений в конкретних виконаннях: креслення, конспект, реферат, усна відповідь тощо.

Контролюючи самостійну роботу студентів, слід виходити з того, що головним у ній є сама її структура як діяльності, передусім її мотиви, цілі: чим спонукається самостійна робота; на розв'язання яких проблем вона спрямована; чому ці проблеми цікавлять студента тощо. Тобто основним об'єктом в самостійній роботі, який підлягає контролюючій функції, є знайдені і випробувані студентом шляхи пошуку, постановки і розв'язання проблем [26].

На завершальному етапі циклу самостійної роботи необхідним є здійснення аналітичної функції, головним змістом якої є аналіз завершеної справи. Такий аналіз потрібен і викладачам, і студентам. Для викладачів — це передумова для вдосконалення навчального процесу, шлях до педагогічної майстерності, для студентів — крок до подальшої самостійної навчальної діяльності на основі усвідомленого досвіду [26].

На основі аналізу відбувається корекція результатів діяльності. Корекція — це не лише виправлення помилок, але й творчий пошук оптимальних шляхів вирішення поставлених завдань та підготовка до подальшої самостійної роботи.

Тому, на завершальному етапі самостійної роботи студент повинен володіти всіма вище зазначеними функціями. Даний процес оволодіння

функцій відбувається планомірно і поступово в процесі самостійного навчання. Тому, відповідно до вимог рівня самостійної роботи студентів пропонується різний обсяг функцій [26].

Як можна простежити, організація самостійної роботи складається з кількох важливих етапів, які не можна пропускати, оскільки кожен етап є невід'ємною частиною цілісного процесу самопідготовки студентів. Свого часу дослідники присвячували ролі самостійної роботи студентів не одну працю. Тому, можна стверджувати, що ця тема була, є і буде актуальною в сучасному світі.

Завдяки новітнім технологіям, форми, типи і види самостійної роботи змінюються ледве не щороку, оскільки кожного разу з'являються все нові і нові методики організації самоосвіти. Вищі школи поступово одна за одною відходять від класичного викладання, та все більшу увагу приділяють саме сфері самопідготовки та самоосвіти. Адже правильно організована самостійна робота одразу стане ефективною та результативною. Такий вид діяльності стане в пригоді не лише під час навчання у вищому навчальному закладі, але й допоможе сформулювати правильні вміння та навички, які стовідсотково знадобляться у подальшому житті та професійній сфері. Тому, студентам потрібно розвивати власні навички та уміння правильної систематичної самостійної роботи, тому що набуті вміння ще не раз знадобляться їм у майбутньому житті.

1.3 Труднощі організації самостійної роботи студентів

Сучасний фахівець повинен володіти не лише необхідною сумою фундаментальних та фахових знань, але й певними навичками творчого розв'язання практичних питань, вмінням використовувати в своїй роботі все нове, що з'являється в науці та практиці, постійно підвищувати свою кваліфікацію. Тому нині основна задача вищих навчальних закладів полягає в формуванні творчої особистості фахівця, здатного до саморозвитку, самоосвіти, інноваційної діяльності. В зв'язку з чим навчальний процес у вищій школі повинен набувати характеру самостійної роботи студентів, без

якої неможливо підготувати активну особистість фахівця, необхідного сучасному суспільству та виробництву [12, 32-34].

Посилення інтегративних зв'язків науки та техніки потребує від фахівців фундаментальних базових знань, готовності до самостійних, творчих та економічно вигідних рішень науково-технічних та виробничих задач. Але практика показує, що багато випускників вищих навчальних закладів не мають достатньо міцної бази професійних знань, не володіють навичками самостійної роботи та творчої діяльності, не відчують потреби в постійному професійному самовдосконаленні та самоосвіті.

Тому, навчальний процес у вищій школі сьогодні повинен підпорядковуватись не стільки задачі інформаційного насичення, скільки формуванню продуктивного мислення, розвитку інтелектуального потенціалу особистості, становленню способів логічного аналізу та всебічної обробки одержаної інформації. Тобто, основу навчального процесу студентів повинна складати цілеспрямована, контрольована, інтенсивна самостійна робота [12, 35].

Саме самостійна робота є однією з найважливіших складових, що формують фахівця сучасного рівня, оскільки вона формує самостійність не лише як сукупність вмінь та навичок, але й як рису характеру, яка відіграє важливу роль в структурі особистості, а це досить актуально для сучасного фахівця. Крім того, самостійно набуті знання є більш оперативними, вони стають особистою власністю, розвивають інтелектуальні риси, увагу, спостережливість, критичність, вміння оцінювати.

Особливе значення та актуальність нині має проблема організації самостійної роботи студентів. Значимість цієї проблеми обумовлюється зменшенням долі аудиторних годин, що виділяються на вивчення певної дисципліни, наявністю студентів з різним рівнем базової підготовки, різним ступенем навчальної мотивації та рівнем сформованості навчальних вмінь та навичок, різними психофізіологічними особливостями.

Характер самостійної роботи студентів поступово змінюється під час навчання у вищому навчальному закладі. Так, на молодших курсах вона здебільшого спрямована на поглиблення вивчення окремих навчальних дисциплін, а на старших курсах набуває науково-дослідного та творчого характеру. Тому організація самостійної роботи студентів потребує певної диференціації в залежності від специфіки навчального закладу та курсу, повинна бути послідовною, передбачати опанування різними прийомами пізнавальної діяльності в її зростаючій складності.

Найбільш складним в організації самостійної роботи студентів є адаптація вчорашнього школяра до системи навчання у вищій школі, оскільки переважна більшість з них погано володіє формами, засобами та методами самостійної пізнавальної діяльності. Кучерук О.Я. у своїй праці зазначає, що більшість студентів стикається з труднощами при плануванні та організації своєї самостійної роботи. Особливо гостро ця проблема стоїть на першому курсі [12, 35].

Чим ширші пізнавальні інтереси першокурсника, чим краще сформовані вміння та навички самостійної роботи, тим вища його готовність до навчання у вищому навчальному закладі. Перші вміння самостійної роботи засвоюються в школі. Але організація самостійної роботи студентів складніша, ніж школярів. Щоб ритмічно працювати протягом семестру, студенту самому необхідно прикладати зусилля, чітко планувати позааудиторну навчальну діяльність, правильно чергувати заняття з різних навчальних дисциплін. У більшості ж першокурсників відсутні вміння правильно організувати самостійну роботу, розподілити свій час. Вони не готові самостійно навчатись, тобто свідомо засвоювати теоретичний матеріал та практично його застосовувати. [12, 36].

Багаторічний досвід викладання для студентів першого курсу свідчить, що існує значний розрив між знаннями, одержаними в школі, та вимогами, які висуває до знань студентів вищий навчальний заклад. Число студентів, які зіткаються із значними труднощами при вивченні

математичного аналізу, кожного року зростає. Це пояснюється значними відмінностями між шкільною та вузівською освітою [12, 36].

По-перше, у вищій школі значно збільшується обсяг навчального матеріалу та підвищується рівень його складності. Студенту, на відміну від школяра, необхідно швидше та глибше вивчати великі обсяги навчальної інформації. По-друге, шкільні методи навчання, як правило, розраховані на досягнення поставленої мети за рахунок організації роботи учнів в класі та систематичного контролю за їх діяльністю вчителем. У вищих навчальних закладах методи навчання в більшій мірі наближаються до методів самої науки. У зв'язку з чим і виникають у першокурсників труднощі наступного характеру:

1. труднощі пошуку необхідної інформації (студентам буває досить складно визначити, що саме необхідно прочитати або вивчити для того, щоб розібратись в певній проблемі; вони ще погано орієнтуються в потоці навчальної та наукової літератури); [12, 36]

2. труднощі орієнтації в змісті книги, навчального посібника (студенти мають проблеми з виділенням основної суті у великому обсязі інформації. Це все пов'язано з відсутністю досвіду роботи з літературою та її опрацювання);

3. труднощі узагальнення теоретичних положень, викладених в різних джерелах(також часто-густо пов'язані з браком досвіду роботи з інформацією та її обробкою);

4. труднощі застосування одержаних знань на практиці (студентам важко правильно оцінити практичну ситуацію, щоб застосувати для її аналізу одержані знання). [12, 37] Насправді, лєвова частка під час вивчення іноземної мови припадає на опрацювання теоретичної частини, так зване «зазубрювання», натомість часу для використання набутих знань на практиці катастрофічно не вистачає. Вивчення мови має бути організоване таким чином, аби практика займала 80% усього часу, оскільки без використання власних знань та

умінь в реальному житті, теорія перетворюється на суху інформацію і в подальшому забувається.

5. труднощі в оцінці власних можливостей (більшість студентів-першокурсників розуміють важливість вивчення іноземної мови, завдяки якій можна отримати широкі перспективи кар'єрного зросту. Однак, низька оцінка власних можливостей може призвести до формування неправильних суджень, які будуть сповільнювати процес вивчення мови. Зокрема, студент може вважати, що іноземну мову можна вчити все життя, це дуже складний і тривалий процес, який потребує масу часу і тому не варто поспішати. Крім того, деякі студенти впевнені, що англійську мову краще вивчати лише закордоном, спілкуючись з носіями мови);

6. відсутність задоволення під час вивчення іноземної мови (більшість «вчорашніх» школярів вважає, що вивчає мову для викладачів та заради гарної оцінки. В них складається помилкове враження про рутинність процесу оволодіння мовою.

7. труднощі в організації часу (відсутність навичок виставлення власних пріоритетів).

Дослідниця О.Малиновська подає власні причини низького рівня володіння студентами іноземною мовою:

1. Низький рівень стартової мовної підготовки. Більшість майбутніх студентів, вступаючи до вищого навчального закладу, не володіють іноземною мовою в межах Програми загальноосвітньої школи.

2. Недостатній рівень знань нормативної граматики української мови, який значно гальмує процес вивчення іноземної мови, оскільки викладачеві важко пояснити граматичне явище чи будь-яке інше з іноземної мови.

3. Вкрай обмежена кількість навчальних годин, що виділяється для оволодіння іноземною мовою впродовж всього навчального періоду у вищій школі.

4. Недостатній рівень знань студентів з іноземної мови через складність навчальних програм.

5. Відсутність сучасних мультимедійних технологій та неможливість використання сучасних методик у викладанні іноземних мов [15, 376-377].

На своїй офіційній сторінці в мережі Інтернет МОЗ України виділило 10 найпоширеніших проблем студентів під час самостійного вивчення англійської мови:

1. Нереалістичні цілі (вплив реклам про оволодіння іноземною мовою у вкрай короткі терміни, що є абсурдом, оскільки потрібен мінімум один рік для засвоєння мови з нуля до засвоєння хорошого результату);
2. Неорганізованість (відсутність методики та системності, результат залежить лише від нас);
3. Відсутність повторення вивченого (через завантаженість мозок здатен «видаляти» зайву інформацію);
4. Вивчення окремих слів;
5. Фокус на граматиці (зубріння граматичних правил);
6. Відкладання мовленнєвої практики;
7. Страх помилок (страх неправильно вимовити слово);
8. Небажання читати мовою оригіналу;
9. Ігнорування вимови;
10. Надто довгі перерви (відсутність пріоритетів, визначення дедлайнів та мотивації) [39].

Недоліки в організації самостійної роботи студентів призводять до виникнення наступних бар'єрів у навчанні [25]:

1. Відчуття «запрограмованості». Студент здійснює тільки виконавчі етапи самостійної навчальної роботи, а орієнтувальні та контрольні функції виконує викладач.

2. Надто висока «ціна» активності. Іноді самостійна навчальна робота вимагає від студента занадто багато зусиль порівняно з досягнутим результатом.

3. Наслідки невизнання результату. Якщо у процесі самостійної навчальної діяльності студент неодноразово домагався позитивних результатів, але вони не були помічені, то студент може втратити бажання надалі працювати [25].

4. Навчена безпорадність. Якщо студент не зміг досягнути позитивного результату, незважаючи на великі зусилля, і це повторювалось не один раз, то цей факт стримує його активність у майбутньому.

5. Вплив групових настанов. Трапляються такі ситуації, коли всередині групи виробляється нейтральне ставлення до навчально-професійної діяльності та прояву пізнавальної активності.

6. Відсутність досвіду організаційної самостійності. Доволі часто студенти, особливо першокурсники, не вміють правильно організувати свою навчальну діяльність та грамотно планувати свій час, і, як наслідок, правильно оцінити її результати.

7. Досить слабкий розвиток сили волі та саморегуляції (лінощі). Деяким студентам надзвичайно важко примусити себе виконати навчальну роботу, подолати труднощі у процесі пізнання, довести справу до логічного завершення. Усе це є надзвичайно важкими завданнями для студента-першокурсника [25].

Отже, у студентів-першокурсників виникає безліч труднощів і проблем, з якими вони не в змозі впоратися. Натомість, на фоні вище описаних проблем можуть виникати інші, такі як відсутність мотивації до

вивчення іноземної мови, ототожнювання оволодіння мовою з рутинним та нудним процесом та відкладання все на інший день. Досить часто проблеми можуть бути пов'язані з певними психологічними труднощами студента-першокурсника, що часто трапляється із колишніми школярами. Відсутність досвіду роботи з літературою теж дається взнаки.

Тому, як можна простежити, самостійна робота студента відіграє важливе значення під час підготовки до занять англійської мови. В умовах сучасного розвитку світу, затребуваність знань іноземних умов зростає в геометричній прогресії, оскільки провідні холдинги та компанії вимагають не лише документ про наявність спеціальної профільної освіти, але й додатково знання іноземної мови. Сьогодні знання мови є не лише здобутком, а інструментом для подальшого досягнення поставлених цілей в професійній сфері. Отже, роль самоосвіти в сучасних умовах стрімко зростає. Навчальні програми вищих навчальних закладів повністю змінюються, де провідну частку відіграє самостійна робота. Самостійна робота студентів сприяє формуванню самостійності, ініціативності, дисциплінованості, точності, почуття відповідальності, необхідних майбутньому фахівцю у навчанні й фаховій діяльності.

РОЗДІЛ II

МЕТОДИ ОРГАНІЗАЦІЇ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ

СТУДЕНТІВ У ПІДГОТОВЦІ ДО ЗАНЯТЬ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

2.1 Принципи організації самостійної роботи студентів

Самостійна робота студентів є одним із важливих елементів навчального процесу, оскільки представляє собою систему організаційних і дидактичних заходів, які є спрямованими на підготовку фахівців за напрямками і спеціальностями [11, 213-214]. Під час організації самостійної роботи студентів потрібно враховувати такі важливі складові, як зміст навчальної дисципліни, рівень їх освіти та ступінь підготовленості, необхідність упорядкування навантаження студентів під час самостійного навчання. Тому, зважаючи на вище сказані параметри, ефективність самостійної роботи залежатиме від забезпечення правильного сполучення обсягу аудиторної та самостійної роботи, а також методичної організації роботи студентів в аудиторії та поза нею.

Крім того, важливу роль в організації самостійної роботи займає забезпечення студентів необхідними методичним матеріалами з метою перетворення процесу самостійного навчання на творчий та креативний процес. Останнім компонентом самостійної роботи є контроль за організацією й ходом такої діяльності з боку викладачів [14].

Важливу роль відіграє організація самостійної роботи для студентів-першокурсників гуманітарних спеціальностей, оскільки «вчорашні» школярі можуть мати проблеми із організацією такого виду діяльністю через брак досвіду та вмінь.

Важливо зазначити, що ефективність самостійного навчання повністю залежить від готовності студента, його індивідуальних якостей та мотивації. Самостійна робота під час вивчення англійської мови у вищих навчальних закладах включає в себе підготовку до практичних занять, формування навичок перекладу оригінальної фахової літератури,

поповнення лексичного запасу і вдосконалення граматичних навичок. Крім того, важливе місце займає виховання толерантних міжкультурних взаємин та підготовки студентів до вільного спілкування англійською мовою в різних непередбачуваних та неординарних ситуаціях [34, 62]. Зазвичай, на старших курсах вивчення іноземної мови самостійна робота має науково-пошуковий характер, коли студенти мають можливість брати участь в наукових конференціях, які проводять англійською мовою, або написанні наукових статей чи записок [34, 64-65].

В організації самостійної роботи студентів С. Шевченко та І.Кривонос виділяють наступні принципи: активності студентів; індивідуалізації навчання, доступності навчального матеріалу, чіткості та визначеності завдань, наочності, систематичності та послідовності у формуванні навичок самостійної роботи, свідомості та самостійності навчання та зв'язку із життям [34, 65]. Однією з важливих вимог в організації самостійного навчання студентів є її пізнавальна спрямованість, яка спонукає студентів до творчої діяльності та креативного мислення. В процесі самостійного вивчення студентами іноземної мови самостійна робота є необхідним етапом у процесі засвоєння мовно-комунікативних одиниць та пошуку необхідної інформації та адекватного її застосування у міжкультурній комунікації [14].

Для забезпечення принципу активності важливим є врахування вікових особливостей студентів, їх здібностей до аналізу та синтезу та рівня володіння англійською мовою. На першому етапі вивчення іноземної мови самостійна робота в поза аудиторний період має на меті ознайомлення з новою лексикою та виконання вправ на повторення та систематизацію лексичного та граматичного матеріалу.

Пізніше, із накопиченням досвіду дедалі більшого значення набуватиме самостійна робота студентів навчально-пошукового або науково-пошукового характеру, а саме написання доповідей та виступи на конференціях, робота з оригінальною літературою тощо [34, 65].

Принцип індивідуалізації під час організації самостійної роботи під час вивчення англійської мови у вищому навчальному закладі спрямований на активну реалізацію навчання на основі врахування можливостей та інтересів кожного студента, на відмінностей інтересів учасників навчання різної статі, гендерних особливостей, враховуючи індивідуальні схильності студентів, їх внутрішню саморегуляцію навчальної діяльності, що дозволить працювати у зручному для студента режимі. Варто зазначити, що принцип індивідуалізації пов'язаний із проявом власної самостійності у виборі шляхів розв'язання навчального завдання, нестандартного мислення та появи інтересу до поглибленого вивчення тих тем з англійської мови, які найбільше відповідають інтересам студента. Завдяки правильній організації самостійної роботи, студенти мають можливість навчатися у зручний для них час та зосереджувати власну увагу на тих аспектах вивчення англійської мови, які потребують додаткового опрацювання [34, 65].

Особливого значення під час виконання індивідуальних завдань в процесі навчання набуває застосування технічних засобів для формування певних умінь і навичок самостійності студентів у пошуку, обробці та глибшому засвоєнню ними навчального матеріалу. Наприклад, використання платформи дистанційного навчання Moodle, яка має усі необхідні засоби для самостійного оволодіння іноземною мовою: засоби самонавчання, оцінювання навчальних досягнень, комунікації. Кожен студент має можливість самостійно опрацьовувати матеріал у найбільш зручний для нього час. Завдяки платформі Moodle дистанційний курс іноземної мови можна зробити інтерактивним, що сприяє розвитку творчих здібностей студентів, індивідуалізації та інтенсифікації навчання [34, 65-66].

Для ефективної організації самостійної роботи С.Шевченко та І.Кривонос пропонують застосовування принципів доступності навчального матеріалу, чіткості та визначеності завдань, які орієнтовані на

контроль за відповідністю змісту завдань для самостійної роботи вже сформованим знанням та вмінням студентів, дотримання наступних правил, як поетапний перехід від простого матеріалу до більш важкого, від знайомого до незнайомого, контролюють обсяг завдань для самостійної роботи. Необхідність контролю обсягу знань пояснюється тим, що перевантаження студентів навчальними завданнями для самостійної роботи призводить до їх формального виконання та поверхового вивчення матеріалу [34, 66-67].

Викладачі кафедр іноземних мов повинні керуватися принципом доступності, добираючи той навчально-методичний комплекс для викладання дисциплін кафедри, який відповідає потребам слухачів та їх рівню володіння іноземною мовою. Тому серед груп студентів першого курсу навчання проводять вхідний тестовий контроль для подальшого визначення рівня складності навчальної літератури. У такий спосіб відбувається поступовий перехід від легкого матеріалу до більш складного, від рівня володіння іноземною мовою A2 до рівня B2 відповідно до Загальноєвропейських рекомендацій з мовної освіти. [34, 67].

Принцип чіткості та визначеності завдань реалізується через положення. Будь-який навчальний заклад має визначену систему цілей і всю його діяльність спрямовано на їх досягнення. Якщо цілі визначено і чітко сформульовано, то вони стають могутнім інструментом підвищення ефективності навчання і реалізації цих знань в подальшому. Викладачі кафедри проводять відбір навчального матеріалу за рівнями володіння студентами іноземною мовою, визначають цілі, завдання, вимоги та складають структуру дисципліни у робочій програмі з дисципліни «Іноземна мова», в методичних вказівках до 68 практичних занять та у методичних рекомендаціях до самостійної роботи студентів. Студенти постійно мають вільний доступ до цих матеріалів через навчально-інформаційний портал ВНЗ.[34, 67]

Для ефективного самостійного оволодіння навчальним матеріалом велику роль відіграє принцип наочності, який орієнтований на формування детальнішого уявлення щодо предмету, який вивчається, а також є своєрідною сполучною ланкою між конкретним матеріалом та абстрактним. Доведено, що саме залучення відеоматеріалів англійською мовою сприяє процесу активізації самостійної роботи першокурсників, оскільки вони містять різні засоби комунікації, важливу роль відіграє досконала гра акторів та зміни сюжетних ліній тощо [34, 68].

Важливу роль під час організації самостійної роботи студентів з іноземної мови відіграє принцип систематичності та послідовності у формуванні навичок самостійної роботи, який має на меті дотримання логічного порядку та послідовності під час опрацювання навчального матеріалу. Натомість, систематичність самостійної роботи має на меті врахування логічної структури курсу, а послідовність – визначення оптимального порядку виконання завдання. Недотримання даного принципу призводить до нерозуміння навчального матеріалу або ускладнює його засвоєння. [34, 68].

В основі принципу самостійності лежить дидактична психологічна закономірність про те, що справжню сутність освіти людини складають самостійно й глибоко осмислені теоретичні знання, освоєні вміння й практичні навички, надбані у процесі власної активної пізнавальної діяльності. Реалізація принципу самостійності передбачає не тільки осмислення і засвоєння студентами знань, умінь і навичок, а й оволодіння ними також методів самостійного здобуття знань, умінь і навичок для подальшого самостійного навчання [2, 11-16].

Принцип зв'язку із життям потребує оптимального нормування самостійної роботи студентів, яке повинне відображатися у врахуванні ступеня складності завдання. Саме тому одним із важливих завдань викладача, який одночасно виступає і методичним керівником самостійної роботи студентів, є ефективне її планування та методичне забезпечення. В

процесі виконання домашніх завдань відбувається підготовка студентів до індивідуальної, парної або групової мовленнєвої діяльності. Підготовка до кожного виду діяльності вимагає певного часу залежно від рівня складності завдання [34, 69-70].

Зважаючи на місце і час проведення, характер керівництва з боку викладача та спосіб контролю за результатами самостійної роботи, існують наступні види самостійної роботи студентів під час оволодіння іноземною мовою:

- самостійна робота під час основних практичних занять. Такий вид роботи є досить ефективним, оскільки в процесі самостійного виконання завдань студент має змогу безпосередньо звернутися до викладача у разі виникнення певних труднощів та непорозумінь. [11, 213-214]

- самостійна робота під контролем викладача у формі планових консультацій, творчих контактів, заліку. В такий спосіб викладач має змогу перевірити та оцінити результати певної самостійної роботи.

- позааудиторна самостійна робота при виконанні студентом індивідуальних домашніх завдань учбового і творчого характеру.

Зважаючи на обмежений обсяг годин, студентам варто давати набагато більшу кількість домашніх завдань, контролюючи при цьому типи вправ в аудиторії і вдома. Так, в аудиторії краще буде робити вправи, в яких задіяна оперативна пам'ять (зорова і слухова разом із здатністю відтворення). Для домашньої роботи більш доцільні вправи, що вимагають роботу довгострокової пам'яті (асоціативне запам'ятовування, асоціативне мислення).

Під час організації аудиторної самостійної роботи активність студентів виявляється у проведенні різноманітних дидактичних ігор англійською мовою, які сприяють опануванню навичок спілкування іноземною мовою, правильного висловлювання, аргументування або відстоювання власної думки та фаховому становленню студентів. Варто

зазначити, що активізація студентів під час самостійної роботи в такому випадку залежить від того, наскільки актуальною та цікавою для них є запропонована ситуація. Така діяльність забезпечує опанування навичок синтезувати, аналізувати, узагальнювати матеріал без допомоги викладача чи іншого студента, що є вкрай необхідним для майбутніх професіоналів будь-якої спеціальності. Ознайомлення та засвоєння нових структур або лексичної єдності на емоційному фоні та у зв'язку з виконанням певних дій активізує мислення, сприйняття та засвоєння, тому що емоції безпосередньо впливають на перцептивні процеси, фільтрують інформацію, яку людина отримує за допомогою органів чуття, активно втручаються у процес їх подальшого оброблення. Самостійна підготовка до таких ігор потребує від учасників знань лексики для опису різних емоцій, зовнішності. Підбір будь-яких ігор до занять з іноземної мови вимагає врахування гендерного складу навчальної аудиторії, а отже індивідуального підходу до кожного студента, що є одним з принципів організації самостійної роботи [33, 29-32].

Під час організації позааудиторної самостійної роботи принцип активності передбачає попереднє ознайомлення з матеріалом, який заплановано опрацювати, що, своєю чергою, сприяє кращому усвідомленню студентами шляхів до отримання нових знань. Студентам надають завдання, яке вони опрацьовують вдома протягом певного часу. Після цього на занятті викладач здійснює контроль сформованості лексико-граматичних вмінь на основі змісту опрацьованого завдання, перевіряючи навички усного перекладу, аналітичне читання, формулювання власних висновків, складання фахових глосаріїв.[34, 65]

Домашнє завдання дає можливість та створює умови для екстенсивної роботи, наприклад, тренування власних навичок та умінь, запам'ятовування лексичного матеріалу, повторення та закріплення раніше опрацьованого матеріалу тощо. Під час виконання домашніх завдань студент має можливість самостійно обрати тему роботи, повторити матеріал,

а також проконсультуватись із викладачем. Сучасні навчально-методичні комплекси з іноземної мови включають в себе матеріал для домашньої роботи, до якого включено різні вправи, що закріплюють пройдене в аудиторії, наприклад, традиційні тренувальні вправи з граматики (підстановка, вживання потрібної форми, трансформація речення, виправлення помилок) [37, 195].

Домашня робота може бути своєрідним містком між аудиторними та поза аудиторними заняттями, оскільки вона закріплює вивчене і може використовуватися перспективно, тобто для знайомства з матеріалом, який буде вивчатися в аудиторії. Це можуть бути вправи, спрямовані на пошук та оволодіння лексичного матеріалу, що є досить важливим для подальшої роботи, а також повторення і систематизація граматичного матеріалу. Студенти можуть отримати творче завдання, яке готує їх до роботи в аудиторії: знайти матеріал, який стосується теми наступного заняття. Наприклад, якщо наступна тема з курсу англійської мови у студентів I курсу буде “The rhythm of life”, їм можна запропонувати, аби ті підготували розповіді з власного досвіду, історії про спосіб життя, а пізніше запропонувати всім обговорити власні висловлювання на занятті. Такий підхід буде хорошою практикою мовних навичок, оскільки студенти зможуть попрактикуватися у говорінні та поповнити свій словниковий запас [37, 196].

Особливою формою домашнього завдання з іноземної мови є екстенсивне читання, прослуховування радіопрограм чи перегляд телепрограм. Тема програми має зацікавити студентів, лише в такому випадку такий вид самостійної роботи буде ефективним, оскільки це стимулюватиме студентів до обговорення власних вражень та відчуттів від побаченого чи почутого, а також провести дискусію в аудиторії. Така робота поєднується із засвоєнням лексики, консультаціями зі словником.

Зважаючи на форми й цілі домашньої роботи, завдання повинні бути різноманітними, цікавими, відповідати поставленій меті, відповідати рівню студентів. Індивідуальний підхід при вивченні іноземної мови має

бути реалізований як в аудиторії, так і у домашніх завданнях, які плануються як частина програми з дисципліни водночас з розробкою курсу в цілому [37, 197]

Важливу роль в процесі виконання домашньої роботи відіграє її ефективність, яка залежить від ряду чинників. Особливо це стосується студентів I курсу, які нещодавно закінчили школу та з різним ступенем відповідальності ставляться до виконання домашніх завдань. Домашня робота не повинна викликати негативного ставлення у студентів, вони мають розуміти її користь, оскільки мотивація навчальної діяльності є домашня робота. Крім того, викладач повинен демонструвати свій інтерес до результатів домашньої роботи студентів.

Індивідуальні домашні завдання є важливим елементом самостійної роботи студентів. Їх можна використовувати у процесі вивчення іноземної мови як для перевірки знань кожного окремого студента, так і для окремих груп. Водночас індивідуальні завдання слід пропонувати студентам, усвідомлюючи рівень їх знань, типологічні відмінності, психологічні особливості. Також ,особливості індивідуальної самостійної роботи залежать від різних видів завдань:

- фронтальні (передбачають виконання студентами однакових завдань);
 - групові (виконання різних (не однакових за складністю) варіантів завдань);
 - індивідуальні (різні завдання, що виконуються або групою, або окремими студентами, утім вони повинні бути однакові за складністю).
- [17, 63-68].

Самостійна робота студентів під час аудиторних занять у процесі оволодіння іноземною мовою є важливою складовою навчального процесу, оскільки сприяє формуванню творчих здібностей та професійної компетенції студентів. Основою аудиторної самостійної роботи є інтерактивна навчальна діяльність, яка створюється через творче спілкування між студентами та

викладачем і сприяє перетворенню процесу навчання з накопичення знань на розширення свідомості студентів за рахунок практичного використання навичок і вмінь у повсякденних реаліях. Тому у навчальному процесі доречним буде використання таких інтерактивних методів навчання як ділові ігри, дискусії, аналіз професійних ситуацій, виконання творчих проектів, дослідницькі, проблемні та пошукові методи тощо [14].

Крім того, організація самостійної роботи та її види можуть залежати від рівня самостійності студентів. Так, для низького рівня притаманними рисами є засвоєння студентами тільки фактів, зовнішніх ознак без ґрунтового осмислення їх сутності. Середній рівень характеризується умінням студентів осмислювати причини і наслідки явищ, що вивчаються, але невмінням їх повністю відтворювати та застосовувати на практиці. Своєю чергою високий рівень самостійності передбачає міцно закріплені, систематизовані знання, якими студент вільно володіє й використовує у непередбачуваних ситуаціях [14].

Таким чином, вище згадані принципи індивідуалізації навчання, доступності навчального матеріалу, чіткості та визначеності завдань, наочності, систематичності та послідовності у формуванні навичок самостійної роботи, свідомості та самостійності навчання сприяють ефективній організації самостійної роботи студентів та допомагають студентам краще оволодіти іноземною мовою.

2.2 Методи організації самостійної роботи студентів

У сучасній педагогіці одними із найефективніших методів самостійної роботи студентів, які сприяють індивідуалізації та інтенсифікації навчального процесу, варто виділити наступні [9]:

1. проблемно-пошукові методи;
2. метод проектного навчання;
3. методи колективної розумової діяльності;

4. метод застосування новітніх інформаційно-комунікаційних технологій у навчанні.

Проблемно-пошукові методи спрямовані на активізацію пізнавальної діяльності студентів. Застосування цих методів має на меті спонукати студентів-першокурсників до проведення самостійних досліджень, підвищує мотивацію до організації самостійної роботи, сприяє розвитку логічного мислення, як наслідок, розвитку їх творчої самостійної діяльності. Ідеальним результатом навчання, використовуючи даний метод, є формування вмінь раціонально використовувати всі компоненти системи цих методів у розвитку та взаємозв'язку. Крім того, важливим компонентом даних методів є самостійна робота студента і його робота під безпосереднім контролем викладача. Метод самостійної роботи використовується при різних видах навчальної діяльності. Наприклад, позааудиторна робота з оригінальною чи профільною літературою, робота з ориганільною чи профільною літературою під час аудиторних занять.

У процесі самостійної роботи з оригінальною чи профільною літературою іноземними мовами, головною метою є отримання необхідних вмінь знаходити потрібну інформацію без спотворень технічного змісту. Робота зі статтею, наприклад, може включати такі етапи:

1. Розуміння завдання.
2. Оглядове читання всієї статті.
3. Ідентифікація інформативного тексту.
4. Читання ідентифікованих частин зі здобуттям повної інформації.
5. Інформаційно-смісловий аналіз та запис потрібної інформації засобами рідної чи іноземної мови.

У процесі самостійної роботи із періодичними виданнями іноземними мовами бажано більше уваги приділяти коротким пошуковим завданням. Зокрема, робити виписки профільної лексики, здійснювати

аналіз назви статей, скласти оголошення за зразком, скласти план статті, що зацікавила, виписати та проаналізувати рекламні слогани та створити свій, тощо [11, 215].

Метод проектного навчання орієнтований на досягнення прогнозованих результатів самостійної роботи. Метод проектів дає змогу систематично поєднувати знання студентів з різних галузей довкола вирішення однієї проблеми, а також дає можливість застосувати отримані знання в реальному житті, на практиці, додаючи в процесі нові ідеї та задуми. Використання даного методу є недоречним і неможливим без чіткого визначення дидактичних завдань, що студенти мають вирішити у процесі навчальної діяльності за різними типами проектів.

На заняттях з англійської мови робота над розробкою проекту являє собою ретельно продуманий та організований викладачем ряд дій, який студенти мають виконувати самостійно, та в результаті повинен завершуватися створенням креативного продукту. Метод проектного навчання є досить важливим, оскільки під час роботи над ним студенти вчаться самостійно здобувати знання, креативно мислити, втілювати у реальність власні задуми, набувати досвіду пізнавальної та навчальної діяльності. Методів проектів є досить високо комунікативним, оскільки в процесі роботи студенти мають змогу виражати власні думки, почуття, а також їх активне включення в реальну діяльність, прийняття особистої відповідальності за просування в навчанні.

Проектна методика ґрунтується на циклічній організації навчального процесу. Кожен цикл представлений як закінчений самостійний період навчання, який спрямований на вирішення певної задачі у досягненні спільної мети оволодіння іноземною мовою [11, 215-218].

Головними цілями включення методу проектів до навчального процесу методу проектів є показати вміння та навички кожного студента або групи студентів використовувати здобутий в ході навчання дослідницький досвід; реалізувати власний інтерес до предмету дослідження та

примножити знання про нього; показати власний рівень володіння іноземною мовою; прагнути досягти вищого щаблю освіченості, розвитку та соціальної зрілості. Особливою та відмінною рисою методу проектного навчання є форма її організації. В процесі організації роботи над проектом, дуже важливо дотримуватись наступних умов:

1) тема проекту може стосуватися як країни мови, яка вивчається, так і країни власного проживання;

2) формулювання проблеми відбувається таким чином, аби мотивувати студентів на роботу із літературою, використання знань із суміжних галузей знань і різноманітних джерел інформації;

3) важливо залучити до навчання всіх студентів, запропонувавши кожному індивідуальне завдання зважаючи на рівень мовної підготовки кожного;

4) проблема повинна бути цікавою та актуальною, щоб вона змогла зацікавити студентів та сприяла активізації самостійної роботи.

Метод проектного навчання може поєднувати вербальні засоби вираження та різноманітні ілюстративні прийоми, такі як малюнки, колажі, плани, карти, схеми, анкетні таблиці, графіки та діаграми. Таким чином, розвиток комунікативних навичок надійно підкріплюється різноманіттям засобів, що передають ту чи іншу інформацію. Метод проектів здатен перетворити уроки іноземної мови в дискусійно-дослідницький клуб, в якому вирішуються цікаві, практично значущі і актуальні для студентів проблеми.

В основі виконання будь-якого проекту лежить певна проблема, для її вирішення потрібно не лише знання мови, але й володіння великим обсягом різноманітних предметних знань, необхідних для вирішення даної проблеми. Крім того, студентам необхідне володіння певними інтелектуальними, творчими, комунікативними вміннями.

До перших можна віднести уміння працювати з інформацією, з текстом англійською мовою (або будь-якою іншою) (виділяти головну

думку, вести пошук потрібної інформації в англomовному тексті), аналізувати інформацію, робити узагальнення, висновки. Для грамотного використання методу проектів потрібна значна підготовча робота. Досвід роботи з методом проектів дозволяє виділити основні вимоги до використання методу проектів, а саме:

1. Наявність значущої в дослідницькому, творчому плані проблеми / завдання, що вимагає інтегрованого знання, дослідницького пошуку для її вирішення (наприклад, дослідження історії виникнення святкування різних свят в англomовних країнах – день Святого Патріка, день Подяки, Хелловін, Різдво, день Матері, організація подорожей в різні країни; проблеми сім'ї, проблема вільного часу у молоді);

2. Практична, теоретична значимість передбачуваних результатів;

3. Самостійна (індивідуальна, парна, групова) діяльність студентів на занятті англійської мови;

4. Структурування змістовної частини проекту;

5. Використання дослідницьких методів: визначення проблеми, задач дослідження, що впливають з неї, висунення гіпотези, їх вирішення, обговорення методів дослідження, оформлення кінцевих результатів, аналіз отриманих даних, підведення підсумків, коректування, висновки.

Вибір тематики проектів у різних ситуаціях може бути різним. В курсі англійської мови метод проектів може використовуватися в рамках програмного матеріалу практично з будь-якої теми, оскільки відбір тематики проводився з урахуванням практичної значущості для тих, хто вивчає англійську мову (або іншу іноземну мову). Головне – це сформулювати проблему, над якою студенти будуть працювати в процесі роботи над темою програми.

Роль викладача при підготовці презентацій проектів полягає у безпосередньому контролі та наданні консультацій студентам, він також

може підказувати лексику і корегувати граматичні конструкції у разі необхідності. Оцінку виконання проекту можуть здійснювати як самі учасники групи шляхом голосування, або викладач самостійно оцінює проекти студентів, при цьому необхідно зазначати про переваги та недоліки кожного проекту [18, 118].

Проекти можуть підрозділятися на моно проекти, колективні, усно-мовні, видові, письмові й Інтернет-проекти. Робота над проектом – це багаторівневий підхід до вивчення англійської мови, що охоплює читання, аудіювання, говоріння і граматику. Проектне навчання актуальне тим, що навчає студентів співпраці, виховує такі етичні цінності, як взаємодопомогу й уміння співпереживати, формує творчі здібності й активізує студентів [18, 119].

Використання новітніх інформаційно-комунікаційних технологій у навчальному процесі полягає у залученні та застосуванні комп'ютерних технологій та мережі Інтернет як основного способу аби зацікавити та заохотити студентів до організації самостійного навчання. В сучасному світі використання комп'ютерних пристроїв зумовило появу нової форми організації навчального процесу - роботу з пошуковими системами Інтернету.

У сучасному світі комп'ютерні технології та мережа Інтернет також відіграють важливу роль у самостійній роботі студентів, оскільки заохочують їх до самостійної роботи завдяки багатьом факторам. Вони є зручними та доступними, оскільки у більшості навчальних закладів є комп'ютерні класи та мультимедійні аудиторії, під'єднанні до мережі Інтернет, та більшість студентів мають комп'ютер та інтернет вдома. Іншим засобом заохочення є широкі можливості для самостійної роботи студентів, такі як робота з текстами, аудіо та відеоматеріалам, спеціальними програмами, електронне тестування знань, спілкування з носіями іноземної мови в режимі онлайн, можливість знайти потрібний матеріал на будь-яку тему тощо [37, 198].

Мережа Інтернет являє собою необмежений доступ до великої кількості мовного і країнознавчого матеріалу, детального опису новітніх технологій, інновацій, можливість постійно підвищувати рівень володіння мовою. Спілкування молоді в режимі онлайн з іноземцями змінює їх ставлення до іноземної мови, оскільки вона перетворюється з навчального предмету в реальний засіб спілкування. Все це стає потужним мотиваційним фактором для вивчення іноземної мови [11, 218-220].

Інформаційні онлайн-платформи, такі як web-сайти інтернет-видань, газет, телеканалів, офіційні портали урядів, президентських адміністрацій, міністерств не являють собою матеріал для навчання. Натомість, вони є реальною можливістю працювати онлайн в реальному часі з достовірними інформаційними джерелами і є важливим мотиваційним фактором для студентів, оскільки впливає на ефективність процесу набуття знань і вмінь, як мовних, так і соціокультурних. [13, 41].

Метою самостійної роботи з онлайн-платформами можуть бути формування навичок та вмінь самостійно знайти потрібний матеріал за певною тематикою; вміння опрацьовувати теоретичний матеріал; уміння вирішувати практичні фахові завдання і розвиток навичок складати власні аргументи та логічно пов'язані повідомлення за запропонованою або самостійно обраною темою. В сучасному світі існує низка новітніх комп'ютерних програм, які допомагають та полегшують процес вивчення іноземної мови, крім того розвивають та вдосконалюють знання, уміння і навички студентів. Всі ці онлайн-платформи поділяються на чотири основні категорії [11, 213-214]

1. До першої категорії належать електронні словники (Lingvo, Webster's Dictionary, Longman Dictionary, Macmillan English Dictionary та інші), що дають можливість студентам швидко і просто знаходити потрібне слово з усіма його визначеннями та можливими граматичними формами, прослуховувати озвучену транскрипцію та розглядати приклади речень з даним словом, щоб краще зрозуміти його значення у різних контекстах. Їх

можна активно застосовувати для самостійної роботи з текстом, аудіо та відеоматеріалами тощо.

2. На другому місті знаходяться електронні перекладачі, які дають можливість здійснювати переклад текстів, великих за своїм об'ємом (Prompt, Magic Goody та інші). Однак, такі перекладачі не завжди дають переклад, що відповідає усім синтаксичним та стилістичним нормам мови, проте можуть застосовуватись студентами для самостійної роботи з текстом (для отримання головної думки тексту).

3. Програми для вивчення іноземної мови, які орієнтуються на певну аудиторію та її рівень володіння мовою. Такі програми можуть активно використовуватися на різних етапах роботи з лексичним та граматичним матеріалом.

4. Програми для тестування з іноземної мови (електронне тестування з TOEFL, IELTS та ін.) допоможуть перевірити та здійснювати контроль власних знань, визначення загального рівня володіння іноземною мовою.

Використання онлайн-ресурсів є надзвичайно ефективним засобом для отримання останніх новин, інформації про події у світі, майже всі потужні газети в світі мають свої web-сторінки. Інформацію щодо різноманіття періодичних видань можна отримати, завітавши на сторінку MEDIA LINKS (<http://www.mediainfo.com/emedialinks>), яка пропонує посилання до безлічі видань [24, 58-62].

В Україні дедалі популярнішим та поширеним стає використання під час занять з іноземної мови онлайн-журналів, або так званих блогів (blogs). Блог представляє собою особистий веб-сайт, який організований у вигляді журналу або щоденника, а також є яскравою формою самостійної роботи студентів. Ерон Кемпбелл у своїй класифікації блогів, які використовуються у викладанні мовних дисциплін, виділяє the learner blog – такий блог підтримується студентом індивідуально. Більшість користувачів мережі Інтернет люблять вести блоги, описуючи справи на

роботі, захоплення, своїх вихованців, соціальні і політичні проблеми. Сьогодні більшість блогерів користуються послугами Blogger (www.blogger.com) або WordPress <http://wordpress.com>

Важливим елементом самостійної навчальної діяльності студентів при оволодінні іноземною мовою є використання відеоматеріалів. Робота з такими матеріалами урізноманітнює види діяльності студентів, підвищує рівень мотивації вивчення іноземної мов, дає можливість працювати з автентичними зразками іноземної мови, що є особливо актуальним з огляду на відсутність оточення. Ефективність відеоматеріалів іншомовного мовлення є очевидною.

З усіх доступних засобів він забезпечує найточніше відображення мови у користуванні, тому що вона вживається конкретними мовцями, тісно пов'язана з певною мовленнєвою ситуацією, а її комунікативна мета підсилюється цілим рядом візуальних закодованих немовних характеристик (пози, міміка, жести) [21]. Обраний відеоматеріал має відповідати темам, що вивчаються згідно з програмою. Робота з відеоматеріалом полягає в проведенні підготовчих вправ, що виконуються перед переглядом, низки запитань та завдань на перевірку розуміння відеоматеріалу, а також заключного комплексу вправ на обговорення побаченого та виконання творчих письмових завдань.

Завдання, що виконуються перед переглядом відеозапису, містять вправи на прогнозування змісту фільму, роботу з лексикою, налаштування студентів на сприймання відповідного матеріалу, активізацію фонових знань. Перегляд фільмів та виконання вправ сприяє розвитку пам'яті, уваги, логічного та творчого мислення, а також поглибленню знань студентів про країну, мова якої вивчається. Комплекс вправ має бути направленим на розвиток всіх видів мовленнєвої діяльності, а саме - аудіювання, говоріння, читання та письма.

Цікавим і водночас творчим методом є «кейс-стаді» (case-study). Даний метод сприяє формуванню й розвитку творчого мислення студентів,

умінь приймати рішення у нетипових ситуаціях, використовувати набуті знання у практичній діяльності. Він є притаманним для обговорення конкретної ситуації в аудиторії на основі фактів з реального життя. Студентам надається повна інформація з даної проблеми (відеозаписи, ілюстрації, газетні вирізки тощо), на основі якої вони подають усебічний аналіз ситуації, формують шляхи вирішення проблеми, розробляють рекомендації. Запропоновані рішення аналізуються та вибирається найбільш оптимальне. І під кінець діяльність оцінюється студентами і викладачем. Така робота найбільш ефективно проводиться зі студентами з середнім та високим рівнем володіння іноземною мовою. Однак, оскільки є можливість використовувати домашні заготовки, то у роботі можуть приймати участь студенти різних рівнів [32, 88].

Пошук інформації та відповіді на запитання значно доповнюють лекційний матеріал та формують активну пізнавальну діяльність студентів. Спочатку студенти повинні самостійно знайти у підручнику, статтях, роздатковому матеріалі відповіді на запропоновані викладачем питання. Згодом вони об'єднуються у невеликі групи й обговорюють висновки, до яких дійшли та презентують результати своєї роботи перед іншими студентами. Для студентів I курсів немовних спеціальностей приклади мають бути аналогічні реальним робочим ситуаціям і поширеним проблемам і завданням, з якими стикається фахівець в отримуваній їм професії. Навчальні завдання повинні бути розроблені так, щоб студенти були максимально залучені до вирішення завдання, що стоїть перед ними, яке не повинне мати однозначного рішення. Таким чином, кожен студент має змогу виразити власну точку зору, оскільки головним завданням стоїть не пошук правильної відповіді, а тренування мовних навичок.

Ще одним із популярним методів у сучасному світі є **комунікативний метод**, завдяки якому студенти набувають комунікативної компетенції, а саме здатності користуватись мовою залежно від конкретної

ситуації. Студенти починають виходити із власної зони комфорту, креативно мислять. Вони вдосконалюють власний мовний рівень спілкуючись з реальними людьми в реальному часі. Даний метод допомагає подолати мовний бар'єр, позбавляє людину від страху говорити на іноземній мові. На заняттях студенти мають можливість використовувати мову в реальних життєвих ситуаціях. Комунікативний метод розвиває всі мовленнєві навички: від усного і письмового мовлення до читання і аудіювання. Граматика вивчається в процесі спілкування: студент спочатку освоює і запам'ятовує слова, вирази, мовні формули і тільки потім починає розбирати, що вони з себе представляють в сенсі граматики. Спілкування відбувається лише на іноземній мові [27].

Нові правила, слова пояснюються викладачем лише за допомогою знайомої лексики, граматичних конструкцій, жестів, міміки, малюнків і інших наочних предметів. Формування навичок відбувається в декілька стадій:

1. засвоєння стандартних навичок;
2. автоматизація їх вживання;
3. розвиток умінь у вільних ситуаціях спілкування.

Особливими рисами вище наведених методів є формування уміння взаємної роботи студентів та урахування індивідуальних особливостей кожного. Крім того, дані методи часто використовуються багатьма викладачами вищих навчальних закладів під час проведення лекційних та практичних занять. Також, описані методи дають можливість використовувати досить обмежений час, виділений на навчання та вивчення іноземної мови, поєднуючи при цьому виконання завдань під час занять та самостійну поза аудиторну роботу.

Наприклад, проблемно-пошуковий метод спрямований на розвиток логічного мислення у студентів. Крім того, він сприяє розвитку творчих здібностей та креативного мислення. Завдяки такому методу студент має

змогу навчитися працювати з необхідною літературою, виділяти основне і другорядне. Натомість метод проектного навчання допоможе студентам розвинути колективні навички роботи у групах.

Отже, можна стверджувати, що самостійна робота сприяє розвитку ініціативи, самостійності, організаторських здібностей студентів, допомагає виявляти здібності у командній та індивідуальній роботах, уміння слухати інших та виражати власну позицію.

Варто зазначити, що ефективно сформована організація самостійної роботи студентів сприяє формуванню творчої особистості. Форми, принципи та завдання самостійної роботи сприяють поглибленню і розширенню знань, формуванню інтересу до пізнавальної діяльності, оволодінню прийомами процесу пізнання, розвитку пізнавальних здібностей. Студент повинен усвідомлювати доцільність своєї діяльності, під час якої він виконує самостійну роботу. Тільки за цих умов самостійна робота студентів стає активною та ефективною.

Отже, як можна простежити, існує велика кількість сучасних методів, які зможуть зробити самостійну роботу студента максимально ефективною та продуктивною.

РОЗДІЛ III

ПРАКТИЧНІ РЕКОМЕНДАЦІЇ СТУДЕНТАМ І КУРСУ ГУМАНІТАРНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ ЩОДО ПІДГОТОВКИ ДО ЗАНЯТЬ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

3.1 Рекомендації студентам І курсу щодо підготовки до занять з англійської мови.

В сучасному світі завдяки науково-технічній революції кожен має здатність отримати будь-яку інформацію завдяки інтернет-ресурсам. Тому, велику роль починає відігравати вміння самостійно працювати та аналізувати. Сьогодні провідними якостями майбутнього спеціаліста постають професіоналізм та саморозвиток, оскільки потрібно відповідати вимогам сучасного виробництва. Тому, професійну кваліфікацію можна підвищити лише шляхом самоосвіти та самовдосконалення [36, 180]. Самостійна робота є спрямованим, організаційно та методично спланованим процесом, який реалізується задля досягнення певного результату.

Однак, в процесі самостійної підготовки у студентів-першокурсників часто виникає ряд труднощів та негараздів. Зокрема, це може бути пов'язано зі зміною навчального навантаження, відсутністю досвіду в правильній організації власного часу та інше. Крім того, значною перепорою у ретельній підготовці до занять з англійської мови може стати різний рівень англійської компетенції студентів. Більшість студентів-першокурсників не вбачають у самостійній роботі певного старту до прояви ініціативи та мотивації і вдосконалення професійних навичок. Лише певна частина, яка є зовсім незначною, готова до поглиблення власних знань та професійних якостей.

Самостійна робота є однією з найважливіших складових, що формують фахівця сучасного рівня, оскільки вона формує самостійність не лише як сукупність вмінь та навичок, але й як рису характеру, яка відіграє важливу роль в структурі особистості, а це досить актуально для сучасного фахівця. Крім того, самостійно набуті знання є більш оперативними, вони стають особистою власністю, розвивають інтелектуальні риси, увагу, спостережливість, критичність, вміння оцінювати.

Особливе значення та актуальність нині має проблема організації самостійної роботи студентів. Значимість цієї проблеми обумовлюється зменшенням долі аудиторних годин, що виділяються на вивчення певної дисципліни, наявністю студентів з різним рівнем базової підготовки, різним ступенем навчальної мотивації та рівнем сформованості навчальних вмінь та навичок, різними психофізіологічними особливостями.

Характер самостійної роботи студентів поступово змінюється під час навчання у вищому навчальному закладі. Так, на молодших курсах вона здебільшого спрямована на поглиблення вивчення окремих навчальних дисциплін, а на старших курсах набуває науково-дослідного та творчого характеру. Тому організація самостійної роботи студентів потребує певної диференціації в залежності від специфіки навчального закладу та курсу, повинна бути послідовною, передбачати опанування різними прийомами пізнавальної діяльності в її зростаючій складності.

Найбільш складним в організації самостійної роботи студентів є адаптація вчорашнього школяра до системи навчання у вищій школі, оскільки переважна більшість з них погано володіє формами, засобами та методами самостійної пізнавальної діяльності.

Чим ширші пізнавальні інтереси першокурсника, чим краще сформовані вміння та навички самостійної роботи, тим вища його готовність до навчання у вищому навчальному закладі. Перші вміння самостійної роботи засвоюються в школі. Але організація самостійної роботи студентів складніша, ніж школярів. Щоб ритмічно працювати протягом семестру, студенту самому необхідно прикладати вольові зусилля, чітко планувати позааудиторну навчальну діяльність, правильно чергувати заняття з різних навчальних дисциплін. У більшості ж першокурсників відсутні вміння правильно організувати самостійну роботу, розподілити свій час. Вони не готові самостійно навчатись, тобто свідомо засвоювати теоретичний матеріал та практично його застосовувати. [12, 36].

Багаторічний досвід викладання для студентів першого курсу свідчить, що існує значний розрив між знаннями, одержаними в школі, та вимогами, які висуває до знань студентів вищий навчальний заклад. Число студентів, які зіткаються із значними труднощами при вивченні математичного аналізу, кожного року зростає. Це пояснюється значними відмінностями між шкільною та вузівською освітою.

По-перше, у вищій школі значно збільшується обсяг навчального матеріалу та підвищується рівень його складності. Студенту, на відміну від школяра, необхідно швидше та глибше вивчати великі обсяги навчальної інформації. По-друге, шкільні методи навчання, як правило, розраховані на досягнення поставленої мети за рахунок організації роботи учнів в класі та систематичного контролю за їх діяльністю вчителем.

Для того, щоб значно оптимізувати процес вивчення англійської мови у вищих навчальних закладах, нижче подано рекомендації, які значно полегшать навчальну діяльність студентів першого курсу гуманітарних спеціальностей та сприятимуть кращому засвоєнню іноземної мови.

Перш за все, результати самостійної роботи будуть очевидними лише за сприйняття навчання не як необхідності, а як надзвичайно важливого досвіду. Задля досягнення перших успіхів вивчення англійської мови повинно бути постійним та безперервним процесом.

Тому, варто розпочати роботу над оволодінням мови з перших днів занять у вищому навчальному закладі. Під час навчального процесу у разі виникнення певних труднощів рекомендується звертатися до довідників та словників. Крім того, варто визначити найбільш зручний час для вивчення мови – вранці, якщо ви «жайворонок», або ввечері, якщо ви «сова». Таким чином, студенти матимуть власний сталий графік самопідготовки, якого буде неважко дотримуватися. Варто намагатися вчитися у відведений час. Вивченням мови рекомендується займатися кожний день, не варто робити перерв більше 1-2 днів, аби не втратити отримані результати

На підготовку слід виділяти приблизно 60-90 хвилин на день з обов'язковою 5-10 хвилинною перервою. Крім того, після кожної опрацьованої теми слід виділити 15-20 хвилин на повторення та закріплення пройденого матеріалу. Варто зосередити увагу на тих словах та фразях, щ є не зовсім зрозумілими та важко запам'ятовуються.

Для того, щоб розуміти тексти та вільно спілкуватися англійською, слід приділяти час поповненню лексичного запасу. Необхідно намагатися запам'ятовувати слова в контексті, виписувати їх тлумачення та переклад. Крім того, варто тренувати власну пам'ять на засвоєння нових слів. Можна проводити певні асоціації задля кращого запам'ятовування нових лексичних одиниць. Ще одним ефективним методом кращого засвоєння нових слів є виписування їх на окремих стікерах, картках або у зошиті.

Наступним цікавим та водночас ефективним методом поповнення словникового запасу є виписування нових лексичних одиниць, їх транскрипції, тлумачення англійською мовою та переклад. Наприклад:

biscuit - /¹bɪskɪt/ - a small thin dry cake that is usually sweet and made for one person to eat – печиво.

Таким чином студенти зможуть не лише вивчити нову лексичну одиницю, але й повторити вже вивчену лексику.

На початковому етапі вивчення англійської мови студентам варто збагачувати свій активний запас словами, що часто вживаються і в такий спосіб вони зможуть закріпити здобуті знання ще зі школи. Надалі слід надавати перевагу тим англійським словам, які студенти-першокурсники активно починають використовувати в рідній мові. Слід запрограмувати свою свідомість на те, що ви дійсно швидко і легко запам'ятовуєте англійські слова. В подальшому, студентам варто буде звертати увагу, яку лексику вживають носії англійської мови. Для цього слід спілкуватися з іноземцями, переглядати англійські фільми, слухати радіо. Мова – це дуже гнучка і

рухома система, і те, що було актуальним 10 років тому, може зовсім не відповідати сьогоднішньому дню.

Класичним способом оптимізації власного словникового запасу є читання цікавих текстів та книг англійською, фахової літератури іноземною мовою. Як правило, нові слова часто повторюються і мимоволі будуть запам'ятовуватися. Нові слова слід використовувати в різних ситуаціях - при переказі англійського тексту, практикуючись в англійській мові з друзями, викладачами, носіями мови. Крім того, головну увагу при вивченні англійських слів приділяти тим, що не схожі на слова рідної мови.

Ще одним важливим аспектом в процесі підготовки до занять з англійської мови є розвиток розмовних навичок студентів-першокурсників. Для того, щоб навчитися розмовній англійській мові, необхідно запам'ятати вагому частку часу приділяти практиці. Чим більше студенти спілкуватимуться англійською мовою, тим швидше вони зможуть напрацювати розмовні навички.

Одним з найпростіших і ефективніших способів є називання предметів та явищ, які можна простежити кожного дня. Зважаючи на різний мовний рівень студентів-першокурсників можна вголос називати предмети, які оточують вас, або промовляти короткі речення, наприклад: I speak. I swim. I play football. Рекомендується в такий спосіб розповісти про свій щоденний графік, свої минулі, сьогоденні та майбутні справи тощо.

Таким чином, студенти одночасно можуть тренувати структуру англійського речення: підмет + присудок в теперішньому часі. Варто також спробувати практикуватися переказувати фільми, розповіді та різні історії англійською. Крім того, одну і ту саму історію можна переказати у трьох граматичних часах. Також, можна практикувати розмовну англійську мову, промовляючи про себе різні фрази по дорозі додому або на навчання.

Можна прослуховувати аудіо або відео файли, де комунікація є достатньо зрозумілою і використовується порівняно проста англійська

лексика. Вдалими можуть бути перегляди новин, оскільки більшість дикторів говорять досить чітко та зрозуміло.

Крім того, під час прослуховування фрагментів аудіо запису можна визначати ключові слова та фрази, що часто повторюються. Варто спробувати сказати рідною мовою деякі фрази в подібному ритмі і схожою мелодикою, паузами, а потім ввімкнути запис знову та намагатися з мінімальною затримкою в часі вимовляти фразу за фразою, скорочуючи розрив у відставанні.

В процесі читання тексту слід намагатися зрозуміти його загальне значення та вилучити з контексту значення незнайомих слів. Робота над текстом має здійснюватись у наступній послідовності. Спершу слід уважно прочитати текст, намагаючись зрозуміти його загальний зміст. Далі слід виписати невідомі слова у зошит, на окремі картки та вивчити їх. Читання кожного слова варто перевірити за транскрипцією, яка подається у словнику. Якщо слово читається не за правилами, слід виписати його транскрипцію. Поряд слід записати рідною мовою значення іноземного слова, яке найбільше підходить до даного контексту.

Далі варто ще раз прочитати текст, намагаючись зрозуміти не тільки його загальний зміст, але й деталі. Під час роботи з текстом слід опрацьовувати кожне речення окремо. Слід також звертати увагу на порядок слів у реченні. Можна спробувати перефразувати речення, замінюючи при цьому визначені слова та словосполучення синонімами. Варто складати список ключових слів тексту з метою відтворення його загального змісту. Після читання слід проаналізувати текст з метою розуміння вашого враження від змісту, авторського стилю, мовних засобів викладення тексту тощо.

Успіх у розумінні іноземної мови визначальною мірою залежить від численних тренувань в читанні іншомовних текстів різного характеру. Тренування в читанні текстів має здійснюватися поступово за принципом від простого до складного. Ступінь складності текстів залежить від багатьох

факторів. Зокрема, одним із них є визначена кількість незнайомих лексичних одиниць, граматичні структури тощо.

Важливе місце в активізації самостійної роботи посідають вивчення граматики та навички читання. Пріоритетним напрямом для студентів немовних спеціальностей є вдосконалення навичок читання. Так, першочерговими завданнями для студентів повинні бути розвиток техніки читання іноземною мовою та використання інформації в професійній діяльності. Можна стверджувати, що читання іноземною мовою не тільки дає можливість виконати завдання, але й підвищує інтерес до подальшого вивчення мови.

Таким чином, студентам-першокурсникам слід відповідально поставитися до організації підготовки до занять та самостійного вивчення англійської мови. Подані вище рекомендації значно оптимізують та покращають процес оволодіння іноземною мовою.

3.2 Рекомендації студентам I курсу щодо роботи з літературою та онлайн-ресурсами

Етап роботи із науковою літературою є надзвичайно важливим. Можна виділити три основні форми роботи з літературою. Перша, повсякденна форма опрацювання матеріалу - конспектування. Завдяки цій формі студенти-першокурсники мають змогу занотувати найважливіші ідеї та роздуми, а також навчаться виділяти основне та пропустити другорядне. Друга форма – реферування, яка відображає, ідентифікує не зміст відповідної тематики взагалі, а лише нове, цінне і корисне, зіставляючи різні джерела. Третя - анотування монографій, статей. Це максимально стислий виклад основного змісту тексту, що будується на основі конспекту, тільки дуже короткого. На відміну від реферату дає уявлення не про зміст роботи, а лише про її тематику. Дві останні необхідні в підготовці студентом для підготовки доповідей на конференціях, наукових товариствах, що своєю чергою сприяє

формуванню правильної професійної мови і тісно пов'язане з розвитком навичок дослідницької роботи та становлення логічного мислення.

Під час опрацювання потрібної літератури студентам рекомендується робити наступні види записів: складання плану, виписування цитат, записи висновків, складання тез, складання конспекту, систематизація зведених оглядів, підготовка зведеного конспекту, запис власних думок та записи окремих слів.

Необхідною умовою успішного досягнення мети в навчанні є обов'язкове комплексне методичне забезпечення навчального процесу. Для ефективної організації самостійної роботи студент має бути забезпечений достатньою кількістю навчальних видань різних видів. Чим різноманітнішим буде перелік навчальних видань, запропонованих студенту, тим успішнішою буде його самостійна робота.

Необхідні підручники, навчальні та навчально-методичні посібники, курси лекцій можна отримати звернувшись за консультацією до викладача. Методичне забезпечення самостійної роботи передбачає перелік тематики самостійного вивчення; наявність навчальної, наукової та довідкової літератури з даними темами; формулювання завдань і цілей самостійної роботи; наявність інструкцій і методичних указівок для роботи з даною тематикою.

Також, щоб студенти могли успішно здійснювати самостійну підготовку до занять англійської мови, вони повинні добре засвоювати теоретичний матеріал, вміти використовувати набуті знання на практиці. Крім того, студентам рекомендовано залучати в процесі підготовки якомога більше мультимедійних засобів, які в певній мірі зможуть полегшити процесі самостійної роботи.

Роботу з науковою книгою треба починати зі з'ясування змісту заголовків розділів, параграфів, подумки ставлячи запитання: «Про що йтиметься? Що нового можна довідатися з цього параграфа? Чи знайдеться підтвердження вже наявним знанням?» і т.д. Така робота допоможе

спрямувати подальше вивчення тексту відповідно до мети, визначити головні ідеї автора тощо.

Наступний етап роботи з науковою літературою передбачає різноманітні розумові дії, у процесі яких формуються питання до тексту. Студентам важливо самостійно шукати на них відповіді, робити припущення, міркувати, а в процесі читання перевіряти, наскільки їхня думка схожа з позицією автора.

Одночасно формуються навички самоконтролю – необхідна умова для розуміння і запам'ятовування змісту тексту. Студенти мають змогу також оцінити власні знання. В процесі читання треба запитувати себе: «Чи все мені зрозуміло?». Нерозуміння навіть невеликої частини тексту не дасть змоги засвоїти ні цей матеріал, ні наступний. Для цього треба привчати себе виділяти в тексті нові поняття, незрозумілі висловлювання, визначати і з'ясовувати їхнє значення. Важливо користуватися словниками, довідниками, енциклопедіями та іншими джерелами інформації, можна ще звернутися по консультацію з викладачем.

Рекомендується також виписувати головні ідеї тексту, робити у зошиті короткі позначки та вести свій «предметний покажчик», де зазначити найбільш цікаві думки. Одночасно обов'язково треба вказувати сторінки в тексті, що дає змогу заощаджувати час при пошуку «вибраних» місць у прочитаних книгах. Важливо не лише звертати увагу на наведені в тексті приклади, а й ілюструвати власними.

Важливий етап роботи з текстом – виділення у тексті головного, складання плану роботи з ним. Для швидкого й ефективного сприйняття і засвоєння основного змісту наукової праці доцільно спочатку скласти короткий її план, а потім розгорнутий (своєрідну шпаргалку). Після цього визначити провідну ідею, сформулювати головну думку розділу (параграфа). Завчати треба лише правила, визначення, формулювання. Звичайно, не потрібно ігнорувати практичні завдання – чим більше їх виконано, тим легше сприймається і запам'ятовується інформація.

Таким чином, підготовка студента до семінарських занять або іспитів передбачає вивчення великої кількості навчальної і наукової літератури, усвідомлення основного змісту книги або статті, пошук необхідної інформації у значному обсязі матеріалу. У зв'язку з цим потрібно вдосконалювати техніку і швидкість читання тексту.

На мою думку, важливе місце в процесі самостійної підготовки до занять англійської мови посідають онлайн-ресурси, які значно допоможуть студентам I курсу покращити власний рівень володіння мовою. Зокрема, одними із найкращих ресурсів, які можна використовувати в будь-який час та будь-якому місці є:

1. **BBC Learning English** — надзвичайно потужна онлайн-платформа BBC, яка спеціалізується на вивченні англійської мови. На даному сайті можна знайти навчальні курси за різним рівнем складності. Таким чином, тут зможе навчатися будь-який студент з різним рівнем знань. Також, навчання на даній платформі поділено за темами, зокрема англійська мова в університеті, у новинах на роботі, у повсякденному житті тощо.

2. Онлайн-платформа **Duolingo** також є потужною для оволодіння англійською мовою. Крім того, завдяки мобільному додатку, іноземну мову можна вивчати не лише на офіційному сайті. Особливо цікавим та корисним цей додаток буде для початківців, оскільки містить базовий матеріал з лексики та граматики. Незважаючи на це, сайт містить вправи на вищі рівні володіння мовою

3. **British Council LearnEnglish** являє собою онлайн-сервіс для оволодіння англійської мови від департаменту уряду Великої Британії, від Британських рад, що займаються поширенням британської культури. На сайті British Council вивчення англійської мови поділено на певні категорії —

граматика, лексика, вимова та письмо. Також, вивчення англійської мови відбувається за рівнями знань. Варто наголосити, що даний онлайн-ресурс містить доступні правила з пояснення граматики, які підкріплюються виконанням відповідних вправ.

4. Ще одним корисним ресурсом у вивченні іноземної мови є **Lingualeo**. Він являє собою навчальний сайт, який повністю присвячений вивченню англійської мови. Зокрема, процес навчання відбувається із використанням ігрової моделі левенятка Leo, який є талісманом сайту. Також, ресурс містить безкоштовні та платні навчальні курси.

5. Ще одним онлайн-ресурсом є **Memrise**. Дана платформа відрізняється від попередніх своєю оригінальністю та креативністю, оскільки процес вивчення іноземної мови відбувається за допомогою системи карток. Акцент вивчення робиться на зорову пам'ять, таким чином слухач зможе вдосконалити навички запам'ятовування та відтворення. Також, слухачі мають змогу створювати власний контент. У 2017 році додаток Memrise здобув перемогу в категорії "Найкраща програма року від" Google Play Awards.

6. Наступною потужною онлайн-платформою, який допомагає оволодіти англійською мовою є **engVid**. Перевагою даного ресурсу є той факт, що навчальний матеріал подається у вигляді відео-уроків та поділений за різноманітними тематиками. Більше того, сайт містить спеціальні відео-лекції для підготовки до міжнародного іспиту IELTS чи TOEFL [10].

7. **TED** є організацією, яка присвячена мотиваційним пізнавальним лекціям англійською мовою. Даний ресурс підійде для слухачів, які вже мають певний рівень знань з англійської мови та прагнуть вдосконалювати їх й надалі. Сайт дає

можливість переглядати відео на різноманітну тематику з доступними субтитрами. Усі відео є мотиваційного характеру, які зможуть посилити інтерес до подальшого оволодіння мови.

8. Також, інформативною онлайн-платформою є **Loyal books**. Вона являє собою бібліотеку, що містить безкоштовні електронні та аудіокниги різними мовами. Читання онлайн-книг є досить ефективним способом для вдосконалення рівня мови та поповнення власного вокабуляру. Онлайн-бібліотека дає можливість завантажити книги на будь-який смак, що неодмінно припаде до душі книголюбам.

2. Месенджер **Tandem** впадають ті, хто полюбляє вивчати мову завдяки спілкуванню з іншими людьми та носіями мови. В такий спосіб ти не лише вдосконалюєш власний багаж знань, але й одночасно заводиш нових друзів, пізнаєш світ та розширюєш власний кругозір.

3. **Курс бізнес-англійської на Prometheus** являє собою онлайн-курс для оволодіння англійською мовою у професійній сфері. Зокрема, навчальний процес складається з трьох частин: розвитку практичних навичок, необхідної лексики і настанов та інструкцій для подальшого оволодіння мови.

4. **Курси англійської на Coursera** представляють собою збірку лекцій з англійської мови на одному з найбільших у світі ресурсів з онлайн-освіти Coursera. Сайт містить навчальний матеріал за різноманітною тематикою та зручний тим, що зможе підійти будь-кому незважаючи на рівень мови. Дана онлайн-платформа містить різноманітні відео починаючи від базових знань і до спеціалізованого курсу з написання електронних листів англійською

Крім того, корисними онлайн-платформами для вдосконалення мовних навичок є:

1. **LearnEnglish** – платформа, що допоможе вивчати англійську мову у різних формах – завдяки стандартним урокам та іграм.

2. **Eslpod.com** дає можливість впорядковувати файли та здійснювати роботу з ними. Крім того, ресурс дозволяє займатися з друком подкастів та роботою зі словниками.

3. **Situational English** дає можливість вивчати англійську мову завдяки різноманітним ситуаціям. Сайт містить приблизно 150 статей, в кожній з яких є готові фрази та вирази, що допоможуть правильно реагувати в різних ситуаціях. Такий формат вивчення мови ідеально може ідеально слугувати туристичним посібником, який неодмінно стане у нагоді.

4. **Real-english.com** є онлайн-ресурсом, що містить уроки, навчальний матеріал, відео та статті.

5. Платформа **Learn American English online** теж є цікавою та оригінальною за своїм змістом. Зокрема, вона містить навчальний матеріал, який поділяється за рівнями знань та виділяється певним кольором для зручного користування. Крім того, сайт містить відео-уроки із поясненням граматики та лексики, що є одночасно зручно та корисно.

6. Платформа **Livemocha** найкраще підійде слухачам, які не люблять слухати нудні лекції. Сайт дає можливість навчатися у справжніх професіоналів власної справи – філологами, вчителями та людьми, які також прагнуть самовдосконалюватися. Завдяки онлайн-спілкуванню відео-чатам слухачі мають змогу не лише здобувати нові знання, але й знайти нових друзів. Крім того, перевірку виконаних завдань здійснюють справжні носії мови. Більше того, користувач сайту має змогу знайти співбесідника, який хоче вивчити першого і, таким чином працювати у взаємодопомозі.

7. Одним із сучасних ресурсів пізнання мови є **ESLPod**. Платформа містить не лише формальну лексику, але й слова-жаргони та сленг. Крім того, тут є велика кількість подкастів з різних сфер життя. Тому, навчальний матеріал досить легко засвоюється та є доступним і зрозумілим.

8. На сайті **Bussu**, слухач має змогу познайомитися із людиною-носієм мови, який допоможе у вдосконаленні власної вимови та збагатити словниковий запас. Крім англійської мови, тут можна вивчати ще 10 іноземних мов. Також, даний сайт існує у вигляді мобільного додатку, що є досить зручним у використанні його під час подорожей.

9. Крім того, існують сайти для оволодіння англійською мовою за допомогою перегляду фільмів. Одним із таких є **Film-english**. Він містить короткі за часом фільми на різноманітну тематику. Своїм створенням сайт завдячує британському викладачеві Кієрану Донахью, який є лауреатом ряду престижних освітніх премій у Великій Британії.

10. Окрім перегляду фільмів, вивчення англійської мови можливе і під час слухання музики. **TuneintoEnglish** дозволяє вивчати мову за допомогою пісень. Сайт містить величезний список пісень, які можна співати караоке, під диктовку, вгадувати та редагувати слова пісні тощо.

11. Ресурс **FreeRice** містить перелік вправ на покращення навичок з граматики та лексики. Всесвітня продовольча програма Організації Об'єднаних Націй підтримує даний ресурс, тому заняття побудовані у вигляді гри – за кожну правильну відповідь ти отримуватимеш трохи рису, аби нагодувати голодних.

12. Платформа **Myspelling** спрямована на вдосконалення навичок письма. Слова потрібно спочатку прослухати, а потім відтворити письмово.

13. Ресурс **ManyThings** стане у нагоді під час підготовки до іспитів з англійської мови. Сайт містить безліч вправ на покращення вимови та акценту. Зокрема, є можливість прослухати слова американською та британською англійською.

14. **ExamEnglish** допоможе підготуватися до міжнародних іспитів IELTS, TOEFL, TOEIC.

15. На платформі Lang8 користувач має змогу завантажити власні текст для перевірки граматики та правопису. Завдання перевірятимуть носії мови. Також, користувач має право зареєструватися на сайті та перевіряти тексти на правильність написання осіб, що бажають вивчати їх рідну мову .

16. Завдяки сайту **Babele** користувач має можливість читати книги мовою оригіналу з професійним перекладом. Існують безкоштовна та платна версії.

17. Платформа **Begin-English** ідеально підійде початківцям у вивченні мови. Містить завдання базового курсу із поясненнями, що допоможуть швидко оволодіти мовою.

18. **List-English** є універсальним сайтом, оскільки містить завдання та матеріали на будь-який смак. Зокрема, тут наявні тести, словники, ігри, відео-уроки, картки та багато іншого.

19. Ресурс **Engvid** дозволяє вивчати англійську мову за допомогою відео-уроків, що поділяються за різноманітною тематикою та рівня знань.

20. Онлайн-бібліотека **Loyalbooks** дозволяє збагатити словниковий запас завдяки читанню книг. Тут можна знайти понад 7000 безкоштовних аудіокниг мовою оригіналу [39].

Як можна простежити, онлайн-джерел є досить багато, які підійдуть студенту на будь-який смак. При цьому всьому, важливу роль відіграє саме внутрішня мотивація студента, сила волі та поставлення собі певних цілей, оскільки без останньої процес самостійного навчання не

можливий як такий. Завдяки сучасним технологіям та можливостям, процес самоосвіти стає набагато легшим та цікавішим, оскільки можна залучати не лише книги та посібники, але й аудіо та відеоматеріали, які роблять навчання більш яскравим та незабутнім. Також, онлайн-додатки з англійської мови можна використовувати в незвичних ситуаціях та місцях, наприклад у дорозі, коли маєш обмаль часу до підготовки.

Таким чином, студенти-першокурсники досить часто зіткаються з різними труднощами в процесі самостійної підготовки до занять англійської мови. Подані рекомендації значно покращать та оптимізують процес навчальної діяльності першокурсників та сприятимуть кращому засвоєнню англійської мови.

Загалом, процес вивчення іноземної мови є досить кропітким і не зразу можна буде побачити перші результати, однак при правильному та систематизованому підході перші здобутки не забаряться. Щоб освоїти іноземну мову, потрібен досить тривалий період наполегливої праці. Однак, якщо студенти правильно мотивовані та дійсно знають чого вони прагнуть, процес оволодіння іноземною мовою буде лише в радість. Завдяки рекомендаціям студентам буде легше організувати власний навчальний процес та зрозуміти як краще готуватися до лекційних та практичних занять з англійської мови.

ВИСНОВКИ

Отже, як можна простежити, самостійна робота студента відіграє надзвичайно важливе значення під час підготовки до занять англійської мови. Особливу роль вона відіграє саме для студентів I курсів немовних спеціальностей, оскільки колишні школярі лише починають правильно організовувати власну самостійну роботу. Свого часу багато дослідників присвятили власні сили написанням робіт про важливість самостійної роботи студентів. Вони дотримувалися думки, що студент не повинен працювати лише під безпосереднім контролем викладача та виконувати завдання, але й вони повинні вміти самі провляти ініціативу, навчатися працювати з потрібною літературою, самостійно займатися пошуком необхідної інформації. Також, студенти повинні вміти з усього потоку навчальних матеріалів вміти виділяти основну та другорядну інформацію.

Одними із основних завдань організації самостійної роботи є систематизація та закріплення отриманих теоретичних знань і практичних умінь студентів. Більше того, самостійне навчання передбачає поглиблення та розширення теоретичних знань, формування умінь та навичок у роботі з основною та додатковою літературою. Також, такий вид діяльності має на меті формування самостійності мислення, здібностей до саморозвитку, самовдосконалення та самореалізації.

Тому, першочерговими завданнями самостійної роботи студентів є навчити студентів самостійно працювати з літературою, творчо сприймати навчальний матеріал і осмислювати його, сформувати навички щоденної самостійної роботи з метою одержання та узагальнення знань, умінь і навичок. Самостійна робота студентів потребує чіткої організації, планування, системи й певного керування (обсяг завдань, типи завдань, методичні рекомендації щодо їхнього виконання, аналіз передбачуваних труднощів, перевірка та оцінювання виконаних робіт), що сприяє підвищенню якості навчального процесу.

В умовах сучасного розвитку світу, затребуваність знань іноземних умов зростає в геометричній прогресії, оскільки провідні холдинги та компанії вимагають не лише документ про наявність спеціальної профільної освіти, але й додатково знання іноземної мови. Сьогодні знання мови є не лише здобутком, а інструментом для подальшого досягнення поставлених цілей в професійній сфері.

Тому, роль самоосвіти в сучасних умовах стрімко зростає. Навчальні програми вищих навчальних закладів повністю змінюються, де провідну частку відіграє самостійна робота. Самостійна робота студентів сприяє формуванню самостійності, ініціативності, дисциплінованості, точності, почуття відповідальності, необхідних майбутньому фахівцю у навчанні й фаховій діяльності.

Організація самостійної роботи складається з кількох важливих етапів, які не можна пропускати, оскільки кожен етап є невід'ємною частиною цілісного процесу самопідготовки студентів. Свого часу дослідники присвячували ролі самостійної роботи студентів не одну працю. Тому, можна стверджувати, що ця тема була, є і буде актуальною в сучасному світі. Завдяки новітнім технологіям, форми, типи і види самостійної роботи змінюються ледве не щороку, оскільки кожного разу з'являються все нові і нові методики організації самоосвіти.

Вищі школи поступово одна за одною відходять від класичного викладання, та все більшу увагу приділяють саме сфері самопідготовки та самоосвіти. Адже правильно організована самостійна робота одразу стане ефективною та результативною. Такий вид діяльності стане в пригоді не лише під час навчання у вищому навчальному закладі, але й допоможе сформулювати правильні вміння та навички, які стовідсотково знадобляться у подальшому житті та професійній сфері. Тому, студентам потрібно розвивати власні навички та уміння правильної систематичної самостійної роботи, тому що набуті вміння ще не раз знадобляться їм у майбутньому житті.

Для того, щоб організація самостійної роботи була максимально ефективною, деякі дослідники пропонують студентам-першокурсникам дотримуватися принципів доступності навчального матеріалу, чіткості та визначеності завдань, які мають на меті контроль за відповідністю змісту завдань для самостійної роботи вже сформованим знанням та вмінням студентів, дотримання таких правил, як поступовий перехід від легкого матеріалу до більш складного, від знайомого до незнайомого, контролюють обсяг завдань для самостійної роботи.

Також, удослідженні було розглянуто ряд методів та їх характеристику. Було зазначено, що у сучасній педагогіці одними із найефективніших методів самостійної роботи студентів, які сприяють індивідуалізації та інтенсифікації навчального процесу є наступні: проблемно-пошукові методи, які допомагають студентам в пошуку та роботі з потрібною літературою, метод проектного навчання, методи колективної розумової діяльності, які сприяють налагодженню роботи студентам в колективах та групах та метод застосування новітніх інформаційно-комунікаційних технологій у навчанні.

Останній метод є особливо ефективним в сучасній педагогіці, зважаючи науково-технічну революцію в світі. Завдяки передовим цифровим технологіям студенти і викладачі мають змогу досить ефективно організувати самостійну роботу та співпрацювати один з одним. Нові інноваційні та інформаційні технології стали не лише головною рушійною силою прогресу, але й новою формою спілкування у вищих навчальних закладах та потужним засобом навчання. Завдяки їм студент має необмежені можливості для пошуку потрібного навчального матеріалу. В мережі Інтернет є безліч онлайн-платформ та ресурсів, які дозволяють студентам покращити власний рівень мови, оскільки пропонують різноманітні вправи та завдання на розвиток лексичних, фонетичних, та граматичних навичок.

Незважаючи на це, часто у першокурсників можуть виникнути непередбачувані труднощі. Зокрема, це можуть бути труднощі пошуку необхідної, труднощі орієнтації в змісті книги, навчального посібника, труднощі узагальнення теоретичних положень, викладених в різних джерелах, труднощі застосування одержаних знань на практиці, труднощі в оцінці власних можливостей, відсутність задоволення під час вивчення іноземної мови (більшість «вчорашніх» школярів вважає, що вивчає мову для викладачів та заради гарної оцінки. В них складається помилкове враження про рутинність процесу оволодіння мовою, труднощі в організації часу (відсутність навичок виставлення власних пріоритетів).

Ще причинами проблем в самостійній підготовці можуть бути низький рівень стартової мовної підготовки, недостатній рівень знань нормативної граматики української мови, який значно гальмує процес вивчення іноземної мови, оскільки викладачеві важко пояснити граматичне явище чи будь-яке інше з іноземної мови, вкрай обмежена кількість навчальних годин, що виділяється для оволодіння іноземною мовою впродовж всього навчального періоду у вищій школі, недостатній рівень знань студентів з іноземної мови через складність навчальних програм, відсутність сучасних мультимедійних технологій та неможливість використання сучасних методик у викладанні іноземних мов.

Особливу роль в активізації самостійної роботи студентів відіграє мотивація. Саме мотивація є тим стрижнем, на якому ґрунтується весь процес навчальної діяльності. Без неї самостійна робота не має сенсу, оскільки вона не даватиме очікуваних результатів. Крім цього, важливе місце в організації самостійної роботи посідають вивчення граматики та навички читання. Зокрема, вивчення граматичних структур проводиться так, щоб студент сам міг визначити граматичні структури, а також міг встановити відношення між ними. Окреме місце займає розвиток мовних навичок. Потрібно приділяти 90% часу на практику мовних навичок і лише 10% на засвоєння теорії. Також, варто не забувати про онлайн-ресурси, які можна використовувати

незалежно від місця перебування та часу. Завдяки практичним рекомендаціям студенти-першокурсники мають можливість значно покращити та оптимізувати процес власної навчальної діяльності, оскільки рекомендації сприятимуть кращому засвоєнню англійської мови.

Таким чином, організація самостійної роботи студентів I курсу немовних спеціальностей у процесі підготовки до занять англійської мови є досить кропітким та ретельно продуманим процесом. Вона залежить від багатьох чинників і факторів, однак одне ми знаємо точно – такий вид діяльності на 100% залежить від самоорганізації студента та його сили волі. Дана тема є досить актуальною в сьогоденні, оскільки завдяки сучасним можливостям методи самостійної роботи будуть ще неодноразово оновлюватися та вдосконалюватися.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Безлюдна Н., Дудник Н. Самоосвіта в процесі професійної діяльності майбутнього педагога // Проблеми підготовки сучасного вчителя. 2015. С. 7-9.
2. Бурак В. Самостійність навчання як сучасний дидактичний принцип. Наукові записки. Серія: Проблеми методики фізико-математичної і технічної освіти. Кіровоград: РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2013. Вип. 4(II). – С.11-16.
3. Глушук Т. Дидактична адаптація як складова загальної адаптації студентів-першокурсників / Т. Глушук // [Психолого-педагогічні проблеми сільської школи](#). - 2009. - № 28. - С. 31-37.
4. Головка Л.О. Самостійна робота студентів – шлях до підвищення якості знань [електронний ресурс]:// <http://bcmc.kiev.ua/studentmyselfwork/>html
5. Гончаров М.С. Організація самостійної роботи студентів у коледжах засобами інформаційних технологій [електронний ресурс]:// http://umo.edu.ua/images/content/nashi_vydanya/stud_almanah/11_.pdf
6. Грищенко О. В. Місце та роль самостійної роботи студентів у вивченні облікових дисциплін / О. В. Грищенко, В. О. Коцюбинська // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". – 2012. – № 721 : Менеджмент та підприємництво в Україні: етапи становлення і проблеми розвитку. – С. 285–291.
7. Гуменюк О.Г. Психолого-педагогічні аспекти адаптації першокурсників до умов навчання у вищому навчальному закладі [електронний ресурс]:// http://univer.km.ua/statti/humenyuk_o.h._psykholoho-pedahohichni_aspekty_adaptatsiyi_pershokursnykiv_do_umov_navchannya-u_vyshchomu_navchal_nomu_zakladi.pdf

8. Гурська О. Місце та роль самостійної роботи студентів у навчальному процесі [електронний ресурс]:// <http://dspace.pnpu.edu.ua/bitstream/123456789/2903/1/Gurska.pdf>
9. [Дичківська І. М.](#) Основи педагогічної інноватики: Навч.посіб. / І.М. Дичківська; Рівнен.держ.гуманіт.ун-т. – Рівне, 2001. – 231 с.
- 10.Заскалета С.Г.Самостійна робота студентів при вивченні іноземної мови як засіб активізації пізнавальної діяльності [електронний ресурс]:// <https://lib.chmnu.edu.ua/pdf/zbirnuku/13/11.pdf>
- 11.Кохан, О. М. Організація самостійної роботи студентів під час навчання іноземної мови / О. М. Кохан, Н. О. Михайлова // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» : тематичний випуск «Вища освіта України в контексті інтеграції до європейського освітнього простору». - К.: Гнозис, 2013. - Додаток І, Вип. 31, Т. IV (46). - С. 213-220.
12. Кучерук О.Я. Проблеми організації самостійної роботи студентів на першому курсі. / О.Я. Кучерук // Матеріали за VIII міжнародна научна практична конференція «Образование и наука на XXI век – 2012». – Педагогически науки. – София. –С. 32-37.
- 13.Лавринюк І.М. Використання web-ресурсів як новітнього засобу стимулювання навчальної діяльності при вивченні іноземних мов у педагогічній діяльності / І.М. Лавринюк // Актуальні проблеми іншомовної комунікації:лінгвістичні, методичні та соціально-психологічні аспекти: зб. мат-лів III Всеукр. Науково-методичної Інтернет-конференції, 26 березня 2020 р., Луцьк / Луцький національний технічний університет – Луцьк:ІВВ Луцького НТУ, 2020. С. 39-41.
- 14.[Лучкевич В. В.](#) Організація самостійної роботи студентів у процесі навчання іноземної мови у вищій школі / В.В. Лучкевич, Г.М. Кемінь // Вісник . – 2013. – Вип. 108.2.

- 15.Малиновська О.Л., Масон С.Р. Шляхи підвищення ефективності процесу вивчення іноземних мов студентами немовних вищих навчальних закладів / О.Л. Малиновська, С.Р. Масон // Освітнянські проблеми вищої школи. Збірник науково-технічних праць / Науковий вісник НЛТУ України.Вип.22.11. – 2012. – С.376-381.
- 16.Методи організації самостійної роботи в сучасному навчанні студентів / О. В. Хміль, Л. Ф. Каськова, Д. О. Хміль [та ін.] // Іноваційні технології в організації самостійної роботи студентів медичних освітніх закладів : матеріали навч.-наук. конф. з міжнар. участю, м. Полтава, 23 березня 2017 р. – Полтава, 2017. – С. 176–177.
- 17.Мороз О. Г. Підготовка майбутнього вчителя: зміст та організація: [Навчальний посібник] / О. Г. Мороз, В. О. Сластьонін, Н. І. Філіпенко. – К., 1997. – 168 с.
- 18.Науменко У.В. Інноваційні методи навчання англійської мови у вищій школі в умовах модернізації / У.В. Науменко // Молодий вчений. – 2018. – № 3.1 (55.1). – С. 118–122.
- 19.Нестеренко О.Б. Підвищення ефективності самостійної роботи студентів / О.Б.Нестеренко // Міжнародний науковий журнал «Інтернаука», №14 (36), 2017. – С.78-82.
- 20.Овчаренко З.П. Самостійна робота з іноземної мови у вищих учбових закладах: перспективи розвитку [електронний ресурс]:// http://www.kamts1.kpi.ua/sites/default/files/files/ovcharenko_samostijna.pdf
- 21.Олійник Л.Й. Інноваційні технології викладання іноземних мов [електронний ресурс]: // http://www.rusnauka.com/Page_ru.htm.
- 22.Ортинський В.Л. Педагогіка вищої школи:навч.посіб.[для студ.вищ.навч.закл.]/ В.Л.Ортинський. – К.:Центр учбової літератури, 2009. – 472 с.
- 23.Пидкасистый, П. И. Педагогика : учебник и практикум для среднего профессионального образования / П. И. Пидкасистый ; под редакцией

- П. И. Пидкасистого. — 4-е изд., перераб. и доп. — Москва : Издательство Юрайт, 2019. — 408 с.
24. Полат Е.С. Интернет на уроках иностранного языка // «Иностранные языки в школе» №2, 2001. – С.58-62.
25. Решетицька В., Нікітіна І. Активізація самостійної роботи студентів [електронний ресурс]:// <http://bcmc.kiev.ua/docs/studentmyselfwork.pdf>
26. Рибак С.Б., Баумвальд Н.Б., Писарик Р.М. Сутність і структура самостійної навчальної діяльності студентів [електронний ресурс]:// <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/932>
27. Романчук С.Є. Проблемні методи викладання іноземної мови професійного спрямування [електронний ресурс]:// <http://confesp.fl.kpi.ua/node/1099>
28. Роль викладача Вищого навчального закладу в організації самостійної роботи студентів / С. А. Павленко, О. В. Павленкова, А. І. Сидорова [та ін.] // Інноваційні технології в організації самостійної роботи студентів медичних освітніх закладів : матеріали. навч. -наук. конф. з міжнар. участю, м. Полтава, 23 березня 2017 р. – Полтава, 2017. – С. 115–117.
29. Самостійна робота як один із аспектів реалізації моніторингу якості навчання студентів медичних університетів / Л. В. Фоміна, О. В. Калініченко, Т. В. Скорбач, А. А. Семашко, А. К. Нестеренко // Актуальні питання якості медичної освіти (з дистанційним під'єднанням ВМ(Ф)НЗ України за допомогою відеоконференц-зв'язку) : матеріали XIII Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю, Тернопіль, 12–13 травня, 2016 р. : у 2 т. / Тернопільський державний медичний університет ім. І. Я. Горбачевського. – Тернопіль : ТДМУ «Укрмедкнига», 2016. – Т. 2. – С. 57–59.

30. Сидоренко І.А. Самостійна робота студентів вищих навчальних закладів та її методика [електронний ресурс]:// <http://www.kamts1.kpi.ua/node/1072>
31. Ткаченко Л. А. Підвищення ролі самостійної роботи студентів – шлях до європейської якості вищої медичної освіти / Л. А. Ткаченко, Т. І. Ярмола, Ю. А. Кострікова // Європейський вибір – невід’ємна складова розвитку вищої медичної освіти України : матеріали навчально-методичної конференції. – Полтава, 2013. – С. 209–211.
32. Форостюк І.В. Кейс-метод як сучасна технологія викладання іноземної мови професійного спрямування / І.В. Форостюк // Актуальні проблеми іншомовної комунікації: лінгвістичні, методичні та соціально-психологічні аспекти: зб. мат-лів III Всеукр. Науково-методичної Інтернет-конференції, 26 березня 2020 р., Луцьк / Луцький національний технічний університет – Луцьк: ІВВ Луцького НТУ, 2020. – С. 86-88.
33. Шевченко С.П. Гендерный аспект психотехнических игр в обучении иноязычному общению. Современные проблемы и перспективы развития науки и образования. По материалам II Межд.научно-практ. Конф. 15-17 апреля 2013 г. Научный журнал «Аспект». Донецк, 2013. Вип. 5 (Т.2). С.29-33.
34. Шевченко С.П., Кривонос І.А. [Самостійна робота у немовному закладі вищої освіти під час вивчення іноземної мови](#) // ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»: Проблеми освіти: збірник наукових праць; Вип. 93. – С.58-74.
35. Шевчук М.О. Проблеми управління самостійною роботою студентів вищих навчальних закладів / М.Шевчук, Ю.Новгородська, І. Киричок // Молодий вчений. – 2018. - № 1 (53). – С. 407 – 412.
36. Шумський О. Шляхи активізації самостійної роботи студентів / О. Шумський // [Наукові записки \[Кіровоградського державного](#)

- [педагогічного університету імені Володимира Винниченка\]. Серія: Педагогічні науки. - 2016. - Вип. 147. - С. 180-183.](#)
37. [Ярославцева К.](#) Самостійна робота студента в процесі вивчення іноземної мови / К.Ярославцева, Д.Смужаниця // [Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Педагогіка. Соціальна робота.](#) - 2014. – Вип.30. – С.196-198
38. http://tvoemisto.tv/exclusive/top11_onlaynresursiv_de_mozhna_vyvchyty_bezkoshtovno_angliysku_94704.html
39. <https://loyer.com.ua/uk/26-sajtiv-z-urokami-anglijskoyu-movoyu/>
40. <https://moz.gov.ua/article/translations/10-najbilsh-poshirenih-pomilok-pri-samostijnomu-vivchenni-anglijskoi-movi>